

Шевченкіана

Фото Олеса Дмитренка

Іван ЮЩУК,
професор

Сто років тому Іван Франко справедливо й точно сказав про Тараса Шевченка: “Він був сином мужика — і став володарем у царстві духа. Він був кріпаком — і став велетнем у царстві людської культури”. Шевченко вийшов із низів суспільства в поневоленій безправній країні й оволодів найвищими досягненнями культури свого часу. Він знав найпотаємніші болі звичайної людини, сприймав їх перелитими в одухотворену народну пісню і мав на оці досвід світового мистецтва в спробах заглибитись у людські переживання. У цьому й криється таємниця магії його слова, секрет його надзвичайного успіху, його невмирущості, його постійної загальнолюдської актуальності.

Першими навчителями і правди про життя, і досконалого слова були нащадки козаків, твердиню яких — Запорізьку Січ — підступно зруйнувала ще не так давно, 1775 року, цариця Катерина II. Ми не знаємо, хто був прадід Тараса Шевченка, але маємо достеменні відомості про його діда Івана Андрійовича Шевченка, якому на час зруйнування Січі було чотирнадцять років. І судячи по ньому, можемо здогадуватися, що Шевченків прадід не був чужий запорізькому духові, не стояв осторонь від волелюбних козацьких змагань. Можливо, й сам був козаком. І козацьке бачення світу, козацьку любов до волі й козацьке мовне багатство він передав через діда Івана правнукові Тарасові. Таким чином, ота бунтарська волелюбна іскра ніколи не згасала в сім’ї Шевченків і живим полум’ям спалахнула в Шевченковій поезії.

У далекому Петербурзі Шевченко 1841 року писав:

Велетень у царстві людської культури

*Згадаю те лихо, степи ті безкраї,
І батька, і діда старого згадаю...
Дідусь ще гуляє, а батько вже вмер.
Бувало, в неділю, закривши мінею,
По чарці з сусідом випивши тієї,
Батько діда просить, щоб той розказав
Про Колівищину, як колись бувало,
Як Залізник, Гонта ляхів покарав.
Столітні очі, як зорі, сяяли,
А слово за словом сміялось, лилось...*

Причайвшись у куточку, тим часом плакав малий Тарас, набираючись козацького духу й козацької мови. Тому поет і звертається з такою вдячністю до діда Івана:

*Спасибі, дідусю, що ти заховав
В голові столітній ту славу козачу...*

Хто ж вони були, козаки, оспівані в народних думах і піснях? Якесь неотеси? “Разбойники, воры. Пятно в нашей истории”? Шевченко на це з гідністю відповідав:

*Брежеш, людоморе!
За святу правду-волю
Разбойник не стане,
Не розкує закований
У ваші кайдани
Народ темний...*

Козаки на Запорізьку Січ тисячами сходилися з усієї України: і з Білої Церкви, і з Галича, і з Луцька, і з Путивля, і з Вінниці, і з Перемишльської землі. Це був цвіт української нації, вони ж творили й сучасну нашу літературну мову, об’єд-

нуючи в ній усе її діалектне багатство. Для нашої мови Запорізька Січ стала тим самим, що Афіни для стародавньої Греції, Париж для Франції.

Як свідчить великий знавець козацтва Дмитро Яворницький, автор тритомної “Історії запорізьких козаків”, у години дозволя запорізькі козаки любили погмоніти, послухати розповіді інших. У таких словесних перемовленнях відточувалося красномовство й полемічна майстерність. Переважно в козацькому середовищі й творився український фольклор, зокрема народна пісня, яка не тільки врятувала від знищення нашу мову, а й стала взірцем, основою для Шевченкової поетичної творчості. Дмитро Яворницький писав: “Будучи високими цінителями пісень, дум і рідної музики, запорожці любили послухати своїх боянів, співців-кобзарів, нерідко самі складали пісні і думи і самі бралися за кобзи, які були в них улюбленим музичним інструментом... Маса січового війська, так званого низового товариства, за своєю грамотністю й начитаністю стояла настільки високо, що перевершувала в цьому відношенні середній, а можливо, й вищий стан людей великоросійського звання свого часу... Грамотність ця сягала до того, що в Січі були люди, які вміли складати латинські вірші і духовні канти”.

Закінчення на стор. 10–11

МІСІЯ КИРИЛА І МЕФОДІЯ

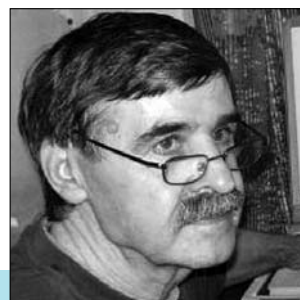
4

ЛІТЕРАТУРНИЙ МАТЕРИК АНАТОЛІЯ ДІМАРОВА

5

В. ГОЛОБОРОДЬКО В ЛИСТАХ І ВІРШАХ

6–7

НОВІ ЛАУРЕАТИ ПРЕМІЇ ІМ. ІВАНА ОГІЄНКА

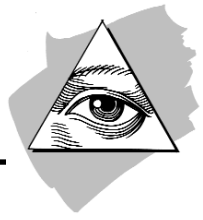

8–9

“ВІКІМЕДІА УКРАЇНА”: ІСТОРІЯ

14–15

Місія Кирила і Мефодія і християнізація Русі в IX ст.

Сергій ШУМИЛО,
заступник голови “Товариства
пам’яті князя Оскольда”,
м. Київ

У 2011—2012 рр. виповнюється 1150 років місіонерській діяльності Кирила і Мефодія в Криму і так званих “землях Хазарії”.

Ця тема досі найменш вивчена, повна суперечностей і недовомленостей. Досі серед науковців немає єдиної думки щодо географії маршруту хазарської місії 861—862 рр., її причин і наслідків. Як зауважував проф. М. Артамонов, питання про хазарську місію Константина (Кирила) Філософа “належить до числа найскладніших і найбільш заплутаних проблем хазарської історії, оскільки попередні дослідники не знаходили для нього належного підходу”.

Варто зазначити, що наприкінці XIX—початку XX ст. у вітчизняній науці спостерігався певний прорив у цьому питанні. Такі видатні вчені, як акад. В. Ламанський, проф. В. Пархоменко, проф. А. Карташов та інші робили спроби знайти відповіді на загадкові аспекти цієї місії та її значення в початковій історії Давньої Русі. Проте після подій 1917 р. вивчення цього питання було припинене через різні суб’єктивні чинники.

На думку вказаних істориків, так звана “хазарська місія” Кирила і Мефодія мала прямий стосунок до походу русів 860 року на Константинополь і до дипломатичних переговорів між Руссю і Візантією, що відбулися після цього.

Оскільки ця подія мала виняткове значення у процесі становлення державності Давньої Русі та її християнізації, зупинимося на ній детальніше.

Згідно з вітчизняними і візантійськими літописними джерелами, 18 червня 860 р. руський флот у складі 200 кораблів атакував столицю Візантійської імперії. І хоча самого міста русичі взяти так і не змогли, проте близько тижня протримали в неймовірному страху беззахисних мешканців Царгорода. Про це повідомляє безпосередній очевидець і учасник тих подій — святий патріарх Фотій. При цьому, як повідомляє “Повість времінних літ”, від руйнування руськими язичниками місто було врятоване дивом: після молебня і покладення св. патріархом Фотієм влахернської Ризи Богородиці в морі несподівано піднялася буря і “безбожнихъ Руси корабли смяте”. Ніконовський літописний звід із цього приводу доповнює: “Взвратишася Оскольдъ и Дирь отъ Царяграда въ мале дружине, и бистъ въ Киевѣ плачъ велий”. Аналогічні свідчення зустрічаємо в Іоакимовському літописі. Є згадки про цю подію і в пізніших творах (Густинський літопис та інші).

Свідчення вітчизняних літописів істотно доповнюють свідчення про напад русичів 860 року на Царгород — і болгарського Хронографа Георгія Амартола, що повідомляє про похід Оскольда Київського на Константинополь, і понад десяток візантійських хронік*.

У грецьких джерелах походу Русі на Царгород 860 року і подіям, що були після нього, приділено досить серйозну увагу. Це свідчить про значення, яке ця подія мала не лише для майбутніх русько-візантійських стосунків, а й для всієї світової ойкумени.

Грецькі джерела практично одногласно повідомляють, що, зазнавши поразки під стінами Царгорода і повернувшись додому, руські князі невдовзі прислали до візантійського імператора послів. У результаті проведених дипломатичних переговорів між двома країнами був укладений мирний договір, що пов’язав до того безвісну Русь і могутню Візантію узами дружби і міждержавних відносин. По суті, відбулося “дипломатичне визнання” давньоруської держави на міжнародному рівні.

В обговорюваній темі важливу роль відіграє питання про місце локалізації Русі, що організувала похід 860 року. Традиційно більшість учених, посилаючись на літописні джерела, зараховують його до Києва і Середнього Подніпров’я. Проте є й інші думки. Так наприкінці XIX ст. деякі історики висловили припущення, що похід здійснила “Тмутараканська” або Азовсько-Чорноморська Русь. На початку XXI ст. з-під пера низки російських дослідників з’явилася нова гіпотеза про те, що першою столицею Русі була Ладога і, відповідно, похід на Константинополь міг бути здійснений із півночі. Є також припущення про те, що похід цей здійснив якийсь “Руський каганат”, що розташовувався у межиріччя Волги, Трубежа і Которослі, а то і взагалі Хазарією, яка нібито заснувала навіть Київ.

Та факт залишається фактом: документів, що підтверджували б причетність до походу 860 р. якихось інших центрів Русі, окрім Києва, ми не маємо. Тому доводиться виходити з того, що нам повідомляє давньоруський літопис.

З іншого боку, необхідно визнати справедливою думку, що Київ навряд чи міг самостійно організувати 860 року похід на Царгород. Швидше за все, у ньому брали участь різні племена Давньої Русі, об’єднані, згідно з арабськими джерелами, навколо трьох рівноправних центрів: Куявії, Славії і Артанії.

Найбільш імовірно видається реконструкція походу, запропонована проф. Г. В. Вернадським, який, віддаючи перевагу так званій “тмутараканській теорії”, все ж вважав, що походи Азовсько-Чорноморської Русі на Константинополь здійснювалися за безпосередньої участі, а то й верховенства Русі Київської. Він писав: “В 860 р. Аскольдъ и Диръ об’єднали сили з приазовськими русами для нападу на Константинополь”. “Цілком можливо, що в районі лагуни, утвореної при впадінні Кінської в Дніпро, нижче за сучасне місто Запоріжжя, експедиційні війська Руського каганату возз’єдналися із загоном Аскольда і Діра, що йшов із Києва. Об’єднана флотилія руських кораблів, вірогідно, потім пішла вниз по Кінській і нижньому

Дніпру в Чорне море, а по ньому попрямувала прямо на південь до Босфору”.

Подібною думки дотримувася й інший прибічник “тмутараканської теорії” Д. І. Ловайський, який, зазначаючи, що похід 860 р. здійснювала “Дніпровська або Полянська Русь”, уточнює, що “морські походи Київських Русів здійснювалися, звичайно, за допомогою їх приморських родичів”.

Якщо визнати справедливою версію, що цей похід здійснювала об’єднана армія різних слов’янських племен під керівництвом русів на чолі з київськими князями, то тоді сама собою відпадає і проблема з локалізацією його початкового регіону. Питання, звідки саме виступив об’єднаний флот русів, втрачає свою принциповість. Навіть якщо і не з Києва, а з Причорномор’я або Приазов’я, це не означає, що він не міг розроблятися і координуватися з Києва. Інакше можна поставити під сумнів і літописні свідчення про причетність Києва до походів на греків під час князівства Олега, Ігоря, Святослава, Володимира і Ярослава. Чи з Києва розпочиналися ці походи або з якихось інших опорних пунктів? Святослав взагалі довгий час свою ставку тримав у Дунайській Болгарії, проте це не означало, що Київ не був центром Русі.

Із літописних джерел відомо, що київські князі неодноразово “воювали країну Корсунську”. У цьому регіоні Київська Русь справдавна мала свої інтереси, власні колонії і бази, чим і пояснюється її військова і торговельна активність у Криму, Причорномор’ї і Приазов’ї. Подібні опорні пункти Київська Русь могла мати тут і на початковій стадії свого розвитку в IX ст. Як уже відзначалося, археологічні дані не підтверджують можливість існування тут самостійної держави русів. При цьому, на думку Д. Таліса, це не виключає можливості проникнення в регіон “нечислених і етнічно розрізнених груп, зокрема й слов’янських, які не залишили ніяких археологічних слідів”. Таким чином, якщо і можна говорити про присутність у Причорноморсько-Приазовському регіоні русів, то швидше у вигляді невеликих руських військових баз, що спиралися на “союзницьку допомогу” місцевого населення, але ніяк не окремої потужної держави русів.

До речі, якщо виходити з описів патріарха Фотія, то очевидно, що йдеться все ж не про сусідів візантійських володінь у Причорномор’ї і Криму, але про віддаленіший і маловідомий грекам народ. З усіх народів під такі описи підпадає тільки Київська Русь періоду свого становлення.

З іншого боку, якщо врахувати, що Київ в IX ст. міг мати бази й опорні пункти в Криму і Приазов’ї, то цілком можливо, що той же князь Оскольд міг приймати грецьких послів і єпископа (і зокрема Кирила і Мефодія) і проводити Віче за участю частини бояр і дружини не лише в Києві, а й в одній із руських баз на Азовсько-

Пам’ятник Кирилу й Мефодію в Києво-Печерській лаврі

Чорноморському узбережжю або в Криму. І там же прийняти обряд хрещення, як пізніше це зробив і князь Володимир Київський, який хрестився не в стольному Києві, а в Херсонесі. Тож якщо ця гіпотеза правильна, переказ про хрещення Оскольда збігається не лише з грецькими хроніками, а й із Паннонськими Життями Кирила і Мефодія, що повідомляють про скликання Віче, про явлене на ньому чудо неспалимого Євангелія і хрещення язичницького кагана і його підданих.

Таке трактування частково знімає питання про те, яка ж Русь хрестилася в IX ст. — Київська чи Азовсько-Чорноморська. Враховуючи тісні зв’язки у середині IX ст. між Київом і Азовсько-Чорноморськими колоніями Русі, ми можемо припустити, що хрестилися тоді представники обох частин Русі за безпосередньої участі київського князя Оскольда. До речі, цим певною мірою можна пояснити і те, що в пізнішому київському літописанні не йдеться про хрещення Оскольда. Ставшишся за межами Києва, воно могло залишитися непоміченим для основної маси київських язичників, а тому, можливо, не чітко збереглося і в народній пам’яті.

Правдоподібність цієї версії частково підтверджують і знахідки київських кладів. Якщо похід русів справді зазнав поразки від несподіваної бурі, то ні про які “щедрі дари” з Константинополя тоді не могло бути і мови. Тому і в київськихкладах немає монет царгородського чекана того часу. Проте в київськихкладах IX—X ст. достатньо візантійських монет херсонського чекана. Зокрема найбільш ранні з них належать Михайлу III і Василю Македоняну.

Ці монети підтверджують факт укладання мирного договору між русами та візантійцями і підношення русам щедрих дарів. Те, що знайдені візантійські мо-

нети були херсонського чекана, не спростовує вищесказаного. Дари могли бути піднесені русам і в Херсонесі, де цілком міг укладатися і мирний договір між Руссю і Візантією. Так само отримували в Херсонесі дари, укладав договори і навіть приймав хрещення століттям пізніше київський князь Володимир.

До речі, саме до цього часу (860—861 рр.) Життя св. Кирила (Константина Філософа) зараховують його перебування в Херсонесі у складі офіційного візантійського посольства. Згідно з Життями, саме тоді в Херсонесі Кирило і Мефодій уперше познайомилися з текстами, що були написані “русскими писменами”, і з людиною, що навчила їх руської мови. І, судячи з усього, саме тут вони завершили створення загальнослов’янської писемності. Якщо представники посольської місії імператора вивчали в Херсонесі руську мову, то чи не означає ця присутність тут же посольства і від руського князя? А отже, цілком імовірно, що і переговори між русами і візантійськими послами після подій 860 р. могли проходити саме в Херсонесі.

Далі буде.

* Хроніка Симеона Логофета, повідомлення Микити Пафлагонянина, Константина Багрянородного, Лева Граматика, Скорочувача Симеона, Георгія Мніха, Продовжувача Феодана, Іоана Скілиці, Георгія Кедріна, Іоана Зонари, Михайла Гліки, Константина Манасія, Феодосія Мелитенського та інших. Також згадки про цю подію є в листі Римського Папи Миколая до імператора Михайла від 28 вересня 865 року, у Венеціанській Хроніці Іоана Диякона, в т. зв. “Брюсельській” хроніці, яка називає навіть точну дату нападу Русі на Константинополь (18 червня 860 р.), а також у низці польських хронік (Я. Длугоша, М. Міховського, М. Стрийковського та ін.).

Віктор БАРАНОВ,
голова НСПУ, головний редак-
тор журналу “Київ”

Його життєвий і літературний шлях, карколомні перипетії та зигзаги долі — то захоплива, багатуша на події історія, що могла б стати розкішним матеріалом для розлогого епічного полотна. Хтось інший давно не проминув би нагоди “оформити” таку біографію у тлусті фоліанти романів і повістей чи принаймні мемуарів. Однак, знаючи вдачу ювіляра, не дивуймося з усього лиш двох скромних томиків спогадів, названих просто й непретензійно — “Прожити й розповісти”. Утім, як запевняв Павло Загребельний, письменник у всіх своїх книжках пише найперше самого себе. Тобто — відтворює світ, людей і події в ньому так, як бачить і відчуває сам. Читаючи написане й видане Дімаровим, на кожній сторінці вгадуєш його незриму присутність. Позбавлений (слава Господові!) комплексу “пупоцентризму” й самозамилування, він у жодному слові не підносить себе над життєвим обрієм, — зате увіч бачимо його позицію, фокус його погляду й думки, спалахи його любові й гніву, енергетику силового поля миття, свідомого свого таланту не як обраності з Божої ласки, а як тяжкого хреста: мусиш винести його на свою Голгофу, бо інакше у світі поменшає добра, справедливості, правди.

Про нього написано багато й багатьма: літературними критиками, дослідниками сучасного літпроцесу, журналістами, друзями-письменниками. І для них він є статтю притягальною. В аурі його товариства завжди почуваєшся зручно й затишно, він уважний до співрозмовника особливо, по-дімаровськи вишукано увагою, котра випливає з його вродженої внутрішньої культури — культури інтелігентної, переслідуваної радянським режимом священницької родини. Аби не дати в руки тих, хто “до основанья, а затем...”, Анатолію батько Андроник Гарасюта покинув рідний дім, і сліди його згубилися, як мовиться, в тумані літ. Мати переписала Толю на прізвище “Дімаров”, змінила й по батькові — на “Андрійович”. Не дай Боже нікому таких мук і тортур!

Думаю, в ці ювілейні дні немає особливої потреби вдаватися до аналізу його творчості, яка здобула широке визнання і найвищу державну нагороду — Національну премію України імені Тараса Шевченка. Так само зайве слатися перед ювіляром суперлативами компліментів: якраз цього він не терпить найбільше. І все-таки предмет для розмови існує.

Лежить переді мною дебютна книжечка оповідань Анатолія Дімарова “На волинській землі”, видана у Львові далекого вже 1951 року. З волі автора вона не згадується в письменницьких довідниках; найімовірніше, через те, що написана з позицій людини сучасної радянської, вихованої в дусі настанов компартії та її вождів і вождиків. Як зізнається сам Анатолій Андрійович, посланий після війни в Західну Україну “будувати нове життя”, він приїхав туди переконаним сталіністом, а повернувшись в Київ українським націоналістом. Протягом кількох років сталася трансформація поглядів під впливом побаченої правди життя. Але таке могло відбутися тільки з людиною, серце якої налаштоване на камертон тієї самої правди.

Скільки сталінських прислужників подалися в ті часи на західно-українські землі в ідеологічних обознах, споряджених у Кремлі! Чи багато з них “прозріли”, зіткнувшись із тією самою дійсністю, що й молодий журналіст Дімаров? Може, одиниці, не більше. У чому ж секрет? Він — у тому, наскільки кожен з нас готовий відкритися правді, визнати її найвищою людською цінністю й мірилом суті всього на світі суцього, підпорядкувати їй думки і вчинки. Дімаров таку готовність виявив. Думаю, ламання світоглядних стереотипів далось болючо й нелегко. Тим вагоміша перемога над собою вчорашнім. Наголошу: не насилля над собою — саме перемога. Її вага тим більша, що здобута в межах однієї, тієї самої, епохи, країни, суспільно-політичної системи.

А ось ще одна книжечка — збірка віршів “На війні, і по війні”. Сьогодні вже мало хто знає, що до Спілки письменників Дімарова прийняли як поета з рекомендаціями Володимира Сосюри й Максима Рильського. Згадану збірку видано 2006 року геть мізерним накладом, літературна громада її виходу практично не помітила. Маю підозру — збірка задумувалася насамперед не як факт літпроцесу, а як непублічний, камерного характеру спогад, ностальгія за молодістю, не біль-

Фото Олеса Дмитренка

На високогір’ї віку До 90-річчя Анатолія ДІМАРОВА

ше. У видатні поети новобранець Спілки, прийнятий із благословіння класиків, не вибився, вчасно збагнувши, що його покликання — проза. І то була ще одна звитяга над собою, адже самохить відмовитися від дзвінкого й модного в усі часи звання поета годен далеко не кожний.

Зректися поезії й перейти на прозу — свідоме божевілья. Проза вимагає титанічної системної праці, волячого терпіння, постійної напруженої зосередженості й пам’ятливості (роман — той самий “дурдом” чи “колгосп” із величезною кількістю персонажів, сюжетних вузлів і вузликів, з дотриманням однієї стильово-оповідної інтонації, специфічної логікою хитросплетіння персональних ліній героїв, підпорядкуванням усіх перелічених і за браком місця пропущених компонентів центральної ідеї твору: одне слово — Содом і Гоморра!). Прозаїк приковує себе до столу так само, як рабовласник — раба до весел на галері. Каторга із самопринику! У цій шкурі Анатолій Дімаров провів кілька десяти років. Створив цілий материк романів, повістей, оповідань, мікронovel, іронічних етюдів з письменницького життя, зокрема й власного — перелік їх зайняв би тут надто багато місця (особливо допитливі відсилаю до інтернетівської “Вікіпедії” чи довідника НСПУ).

Третя перемога, що її наш ювіляр має право святкувати на високогір’ї віку, стосується його взаємин з обставинами, в нерозчаклованому колі яких вершила доля. Анатолій Андрійович ніколи не нарікав ні на фронтові рани й наслідки контузії, ні на чорні мітки, що їх наставляли

обабіч його шляху “не так тії вороги, як добрії люди”, ні на хвороби й недуги. Коли йому, головному редакторові “Радянського письменника”, через принципову відмову видавати графомансько-кон’юнктуру п’єсу автора єврейської національності вчепили ярлик “антисеміта № 1” у всьому Радянському Союзі (Ілля Еренбург узагалі назвав журнальну публікацію розділів роману “Біль і гнів” расистською!) і тодішній головний “ідеолух” республіканського ЦК Маланчук грізно розпорядився “нехай Дімаров походить у чорному тілі”, письменник опинився без роботи та будь-якого підробітку, без книжок і гонорарів — отже, без засобів для прожиття. Перебивалися за рахунок зарплатні дружини — кандидата наук Євдокії Нестерівни. Історія цього подружжя — уже сама по собі є дивовижним романом, що його варто написати. Обмовлений і проскрибований, вигнанець подався на Памір, де зійшовся з геологами й захопився колекціонуванням коштовних мінералів. Про той період написалася повість “Поема про камінь”, яка в перекладах здобула популярність далеко за межами України.

Він звів пекучу гіркоту втрати найближчих друзів. Один по одному відійшли у кращий світ Олександр Дяченко, Михайло Пархомов, Арсен Ішук, Анатоль Костенко, а зовсім недавно — Володимир Югов. Звикав жити без милого товариства, доки прикипів серцем до молодших і кинувся їм допомагати: “воював” за премії для них, квартири, путівки в будинки творчості, позиції в тематичних видавничих планах, писав численні передмови до

журнальних публікацій. Саме тільки благословення в літературу Григора Тютюнника чого варте! Анатолій Андрійович одразу й точно відчув могутній талант юного земляка з Полтавщини.

Чорні мітки наче хто зумисне розставляв довкола Дімарова. Одну обмину — з’являється друга, третя... Ось він добровільно звалив на себе обов’язки громадського виконроба, коли Спілці дозволили надбудувати поверх над житловим будинком на вулиці Панаса Мирного. Пробивав проект і кошторис у чиновничих кабінетах, ночами сторожував біля завезених матеріалів, власними грішми заохочував будівельників, аби не халтурили. А дійшла черга розподіляти нові квартири — прізвище Дімарова власноручно викреслив тодішній спілчанський очільник: за критичне слово на адресу хваленого перехваленого роману “живого класика”.

Заходився коло письменницького садового товариства на Київському морі — й залишився без ділянки, віддав її знайомому геологові, з яким потоваришував на Памірі. Й удвох з дружиною вони надовго засіли на хуторі Мохначі, де на місці купленої хатки-мазанки поставили “фінський будиночок”, де оброблявся й давав добрі врожаї город, ловили рибу й раки в лимані Сули, велися сердечні розмови з місцевим безхитрісним людиною і писалися “Сільські історії”, “Містечкові історії”, “Міські історії”, нариси, рецензії, відгуки на літературні події. Мохнач — їхня особлива пристрасть і любов, солодкий спогад, світла сторінка минувшини.

Відколи почав виходити жур-

нал “Київ”, Анатолій Андрійович прихилився до нього всією душею. З першого числа часопису й понині — член редакційної колегії, порадник і “постачальник” доброї автури. Тут друкувалася його “мала” й “велика” проза — практично все написане останніми десятиріччями. Солідної пенсії Шевченківський лауреат, блискучий прозаїк, інвалід війни так і не діждався від рідної держави, і все ж уриває зі своїх скромних статків на щорічну передплату “Києва”. Чого, наприкрий, не скажеш про навіть колишніх головних редакторів журналу.

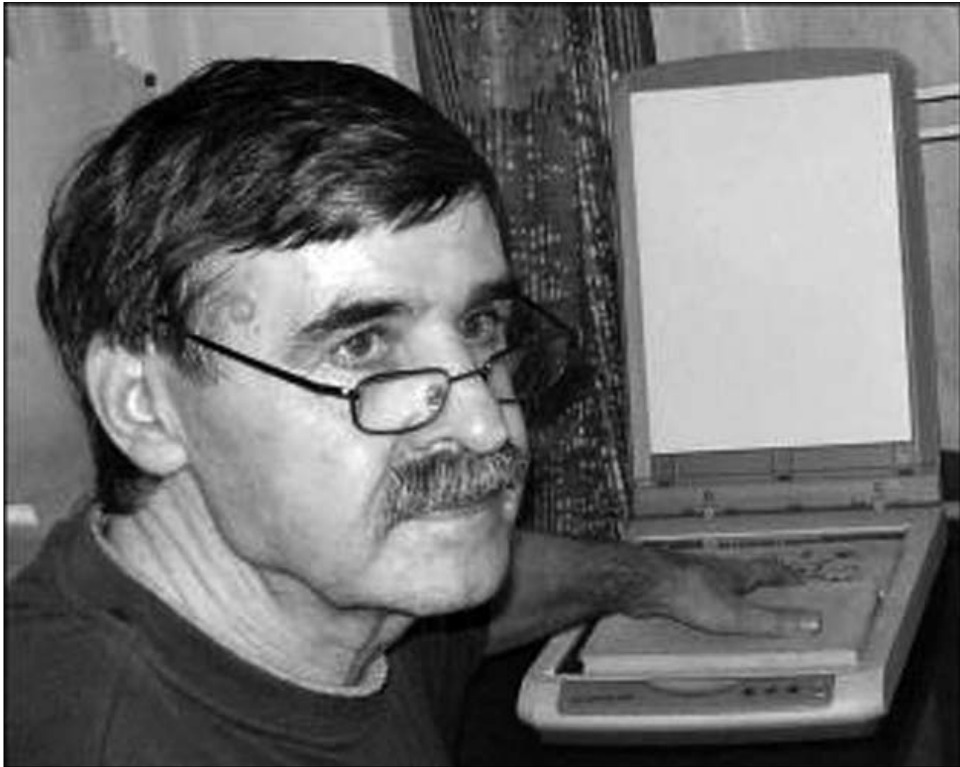
Усі, хто причастився дружби чи знайомства з патріархом, пізнають справжню розкіш спілкування. Його добрість, безкорисливість, щедрість не мають меж. Він один із тих несучасних духовних раритетів, що відчують радість і насолоду, коли самі дають, дарують, не ждучи нічого і ніякого навзаєм. Найбільша для нього прикрийсть — завдати прикрийсть комусь. Навіть коли виникає гостра потреба когось потурбувати нагальним проханням (не для себе — для іншого!), Анатолій Андрійович неодмінно додає: “Ви вже, голубчику, пробачте...”

Здавалось би — який стосунк має все згадане й не згадане про Дімарова до літератури? Небуденні події та щонайцікавіші життєві повороти можна зустріти в долях тисяч наших співвітчизників. Однак у тому й “фокус”, що письменник — це не тільки талант, а й передовсім — біографія. Отож геть усе, до найдрібнішої деталі, що несе в своєму духовному й душевному нутрі митець, так чи інакше формує його творчий хребет. Особисті риси вдачі стають своєрідним будівельним розчином, що скріплює, зцементує словесну цеглу, з якої постає задуманий і омріяний храм — літературний твір.

Відомі приклади (можу назвати їх з плину буквально останніх років), коли письменник у романах, повістях, віршах проголошує високі моральні ідеали, закликає до найвищих людських чеснот, заливається на трибунах медоточивими словами, а в повсякденні постає погано замаскованим мародером, користолобцем, наперсточником, зовсім не дрібним шахраєм, ладним урвати шмат гуртового добра задля власної наживи. Оце вже істинне фарисейство! Написане таким “художником” відгонить смородом і пліснявою; вусяціль заквашене на фальші, воно зрештою приречене на небуття.

Літературний материк Анатолія Дімарова через те й запрограмований на довголіття, що випромінює добротворче начало, людяність, милосердя, поривання до високого й світлого, неприйняття всього, що від лукавого та облудного, енергетику перемоги Божого начала в кожній душі над сатанинським, а найголовніше — усе перелічене становить серцевинну суть ества самого письменника. “Лиш правда є вічна, а то все — трава!” — писав П. Тичина, найбільший український поет ХХ століття. Правда — мірило мірил. На високогір’ї віку Анатолій Андрійович Дімаров має повне право сказати, що не розминувся з правдою. Ні в буденному повсякденні, ані в жодному слові, що вийшло з-під власного серця й лягло на папір.

Нехай же примножуються Ваші благословенні труди і дні, дорогий ювіляре! Бережи Вас Господь!

Закінчення.
Початок у ч. 18, 19 за 2012 р.

72.

20.03 1993

Добридень, Віталію!

Дякую за листа, за придбані для мене книжки. Шкода, що ти знову не написав, чи ти отримав мою бразилійську книжку та кілька сторінок моєї бібліографії, отже, в наступному листі, як будеш писати, напиши про це обов'язково.

Григоріва мені придбай, хай йому буде соромно за те, що не здогадався надіслати, вони про мене згадують (вони — тобто т. зв. “Київська школа”) лише тоді, як я був у Києві і їм вигідно мене помічати. Але Бог їм суддя!

Ів. Семененко теж належав до тієї школи, подивися й сам, я то вже переріс, чомусь така поезія мене не задовольняє, відчуваю, що їй ще чогось не суттєвого не вистачає, пишу так упевнено про це, бо й сам маю цикл подібних віршів (у збірці “Калина об Різдві” розділ “Синя радість”).

Дитячу В. Стуса — маю на увазі “Вікна у поза простір”, львівського Стуса Орач тримає для мене і хоче вручити(!) особисто

при зустрічі, на що я мало надіюся, та й не знаю, коли буду в Києві.

Дякую за розшукані числа “Сучасності”. Я минулого року передплатив на друге півріччя, але жодного примірника не отримав, а занепокоєння не виявляв, бо гадав, що вихід журналів затримується через паперові труднощі. Цього року цей журнал поки що їде, маю вже перше число. Збірку “Очима серця” вже маю, гарна збірка, хоча недоліків (через непрофесійність видання) чимало. Особливо сподобалися ілюстрації.

Хотів би і я мати книжки О. Зуєвського: і його збірку, і його переклади Малларме. Чи не написати мені йому самому, але це у тому разі, коли ти ласкаво сповістиш мені його канадійську адресу. Стосовно Малларме. Чи відома тобі книжка перекладів ст. Малларме Марка Талова? Вони вийшли у Москві 1990 року накладом сім'ї покійного уже перекладача (*нерозбірливо* — В. А.). Гадаю, що для співставлення тобі було б корисно із нею познайомитися. Як-що ти її не маєш і вона тобі потрібна, то я міг би тобі випозичити на певний час.

Бібліографію свою зробив аж до 93 року, але не передрукував: інші важливі спра-

Василь Голобородько. Вибрані листи...

ви виникли, та й технічні можливості мінімальні (стрічка геть побилася, а нової де тут дістанеш, починаю напитувати у знайомих).

Стосовно “Київської школи”. Нещодавно я зробив інтерв'ю для чернівецької газети “Буковинське віче”, там ідеться про ту школу. Я постараюся надіслати тобі примірник тієї газети. Ще про неї писав В. Рубан (публікувалося у “Молодій гвардії” та в “Молоді України”), написане ним сприймаю як найпозитивніше, хоча інші “школярі” сердяться на нього за висвітлення такого явища, як Київська школа поетів. Коли ти не знаєш тих публікацій Рубана, то я тобі напишу, де їх узяти, тобто, точні вихідні дані. Коли ознайомишся з цим матеріалом (Рубана та моїм інтерв'ю), поговоримо про цю школу докладніше і детальніше. Добре?

Віталію, будь ласка, пиши чіткіше мою адресу на конверті, бо твій лист був у Первомайську, замість Перевальського району.

На все добре!
Щиро В. Голобородько.

Листи до Києва.

76.

23.02 2000

Дорогий Віталію!

Дякую за листа та за новорічні привітання.

Я не передплачую газети, на жаль, “Голос України”, але в селі її дехто передплачує, тому від передплатників довідався про своє фото, вміщене в газеті від 1 лютого, яку вони мені люб'язно подарували. Дякую тобі за твою увагу до моєї скромної персонки. Іще ті самі передплатники казали, що в цій же газеті було щось і написане про мене, але ж не цього року, я не знаю, бо тієї газети не бачив. Якщо ти справді щось давав про мене у вашій газеті, то прошу би ласкаво ксерокопію для мене, завчасно дякуючи.

У своєму останньому листі ти пишеш, що щось напишеш і про мої казки, напе-

ред влячний тобі за цей намір. Не сумніваюся, що ти це зробиш, як і всі свої рядки про мене раніше, майстерно, хоч, як і завжди з передозуванням.

Але я хотів би, з твого дозволу і ласки втрутитися у твій намір, підказавши одну тему, яку якось би варто було б у твій матеріал вмістити, якщо це буде доречно (на твій, звичайно, розсуд). Маю на увазі якось обережно подати про чиюсь (чию?) допомогу мені у справі дослідження казки, є різні фонди, знаю, фонд ім. О. Ольжича навіть має таку статтю, як надання матеріальної допомоги у названих дослідженнях (мої міркування важко назвати науковими, бо не маю навіть вищої освіти, принаймні на сьогодні, бо, можливо, цього року таки вдасться отримати у Луганському педуніверситеті диплом), та й інші грошовиті фонди, можливо, відгукнулися б. Знаю, що для того мали б уже бути вагомими публікації та рецензії на них (усні принаймні, але тих людей, яких би послухалися у тих фондах), але публікацій поки що не передбачається, хоча в “Укр. культурі” і хочуть щось подати із цієї моєї брошури. Давай, Віталію, порадимося з тобою, як це зробити, якщо ти пристанеш до моєї думки. Самому звертатися в ті фонди вважаю якось незручно, та й не вмію, буду звертатися до когось, хто міг би за мене постояти. Напиши, що ти про це думаєш.

Звичайно, перебратися до Києва, до бібліотек та до екологічно чистішого (людського) середовища було б добре, але ... і т. д.

На все добре!
З повагою твій В. Голобородько.

77.

14.06 2002

Дорогий Віталію!

Давно не мав від тебе листа. Давно я з тобою не листувався. Так давно, що і не сповістив тебе про зміну моєї поштової адреси, бо я від вересня минулого року живу в Луганську.

Адреса нова — на конверті.

Так, Віталію, я пам'ятаю твого листа, в

Микола ЖУЛИНСЬКИЙ,
академік НАН України

Закінчення.
Початок у ч. 18, 19 за 2012 р.

Найпростіше звалити вину за всі наші національні поразки, втрати, біди й негаразди на ворогів — їх ми вміємо вишукувати й таврувати словом. Складніше і морально болючіше критично подивитися на себе, витворити безжалісний суд над собою задля очищення національного духу і піднесення над цим грішним українським світом. Цього домагається Василь Голобородько, болісно переживаючи крах національних ілюзій і романтичних візій. Тому й застерігає:

Не помилілось, братове,
уважаючи, що тиранів
полюбують лише певну барву.

Тирани з'являються
під усіма кольорами веселки.

Не використаний ніким із тиранів колір
уможливило їще за життя
перефарбуватися.

Невичерпні варіанти
поєднання кольорів
відкривають тиранам
безкінечну перспективу.

(“Колір тиранії”).

У пошуках найсуттєвішого складу

Листи як дорожні знаки на шляху духовного самотворення

Нелегко народові, нації повернути своє правдиве обличчя, свій цивілізаційний образ. Бо його віками спотворювали, намагаючись натягнути на обличчя нації маску раба, обтинали їй язика, вкорочували її історичний ріст, виполювали з її лав кращих, достойних, гордих. І багато хто з цим змирився. І тому дозволив “викохати отакий сад”, у якому свавільно розросталася тиранія, насильство, жорстокість, засівалася безнадія і розпач. Тож не випадково настрої і почуття самого поета огорталися в чорні кольори смутку і безнадії. Закрадалася жадна думка: “Можливо, все, що я хотів сказати віршами світові, я вже сказав...” Але повсякчасно “зголоднілий за корисним читвом” поет-електрик продовжує розбудовувати свій духовний світ завдяки книзі: “Книги я теж ціную над усе”. Особливо його цікавить естетична діяльність як акт індивідуального самовираження, сам процес насолодження високою поезією як чуттєвим предметом. Василь Голобородько переживає щасливі миті своєрідного занурювання в стихію образного вираження таких талантів, як Лорка, Аполлінер, Іван Драч, Борис Пастернак, Поль Валері, Стефан Малларме, Ліна Костенко, Максиміліан Волошин, Василь Стус, Р. М. Рільке, Ігор Калинець, Едгар

По... Для його естетичного сприйняття характерний перехід від розуміння тексту до пізнання природи поетичної мови шляхом проникнення у внутрішню форму слова і мови, бо саме там, за О. О. Потебнею, таїться творча енергія. Судячи з того, що Василь Голобородько цікавився поетикою символізму — простудіював книжку Стефана Яроцинського “Дебюссі”, головним чином той розділ, де йдеться про імпресіонізм і символізм, через “Книга-поштою” придбав монографію І. П. Смирнова “Художественный смысл и эволюция поэтических систем” і в листі від 18 грудня 1977 р. наводить із цієї “книжки потрясаючої” такі рядки: “Чтобы текст обладал индивидуальным смыслом, он должен быть двусмысленным”.

Двозначність, точніше, багатозначність тексту народжується в процесі творчого поривання до висловлення того, що в принципі є невимовним, що живе у внутрішньому світі митця і що, врешті-решт, часто породжує драматичний конфлікт між авторським задумом і читацьким сприйняттям. Здавалося б, у вірші Василя Голобородька “Мовчання” чітко відслідковується думка про очікування поетом своєї музи, про надію на розкриття натхненням творчої уяви.

Ловлю над столом білу голубку,
що залітає з ночі вишневих дерев.
Крихти слів розсипаю на папері,
і ручку, і пальці
виставляю перед собою гілочками —
приваблюю птаха,
якому я довіряю.

Інтерпретація цього тексту передбачає його сприйняття на рівні символів, алегорій, метафор задля усвідомлення проблеми невимовного, питання неможливості досягнення повноти висловлення думок і почуттів у слові.

Із деяких натяків, які знаходимо у листах Василя Голобородька, випливає, що природу поетичного він намагався спочатку “вивести” зі сфер етимології, усного фольклору слов'янської міфології, етнографії, опрацьовуючи величезний масив спеціальної літератури.

“Стою на порозі нових відкриттів...” — так поет повідомляє друга про свою наукову роботу, присвячену питанням природи художнього мислення, генеалогії національної образності та міфопоетичної системи відображення. Передусім Голобородько прагне і розширити символічний простір української народної казки

якому ти писав про публікацію моїх листів до тебе. Тоді я написав тобі, що цього не варто робити, бо я ж іще живий (нібито), а листування прийнято друкувати лише після смерті кореспондента.

Цю ж саму думку я зустрічав і в М. Наєнка, в якійсь його статті чи розмові за круглим столом. Думка моя стосовно цього не змінилася, але якщо є прецеденти — то я згоден на публікацію моїх листів до тебе (вражений, що їх виявилось близько 150, хоча нічому й дивуватися, адже ми знаємо одне одного від 1968 року, а відтоді минуло 30 літ, тому листів і назбиралося стільки, могло б іще більше, якби нам у листуванні не заважали різні обставини). Крім того, непокоїть іще одна думка — чи будуть комусь цікавими (крім нас з тобою) наші (мої) листи, адже писалися вони з дуже уважним озиранням на можливу (реальну, як то виявилось випадково 1980 року) перлюстрацію нашого листування, тому щось докладніше про “час і себе”, мабуть, годі буде довідатися із мого листування тих часів. Багато чого міг би кожному зі своїх давніх і нових кореспондентів сказати сьогодні, але сьогодні нічого не цікавить (не випадково у різних місцях і з різних приводів кілька разів уже зустрічав слова Пушкіна — “лениви ми і не любопытны”).

Отже, тепер я в принципі згоден на публікацію моїх листів до тебе, деталі, сподіваюся, обговоримо у подальшому листуванні.

Так, Віталію, я знаю про заплановану збірку моїх вибраних поезій у “УП” (*видавництво “Український письменник”*), яка, як запевняв В. Коломієць, мала вийти або наприкінці ще минулого року, або на початку нинішнього, але яка так досі і не вийшла, хоча сподівань на неї у мене багато, не так на саму книжку, як на гонорар за неї — змгб би відшкодувати борги (а їх у мене більше 2000 грн), купити комп’ютер і т. ін.

Минулого року я екстерном закінчив тутешній педуніверситет. Нинішнього року маю у 20-х числах червня захищати магістерську. Так давно з тобою не листувалися, що ти про це, очевидно, нічого і не знаєш (гарні чутки про людину мають закономірність розповсюджуватися важче ніж зла (*нерозбірливо — В.А.*) бридота. Вирішив заволодіти дипломом лише через те, що раптом, від 1996 року почав розкодовувати казку, і при тому виявилось, що розкодовувати не просто казку, а саме українську казку, якою є усі світові казки (тобто, вони

є різноманітними варіантами нашої казки).

1999 року на ризографії надрукував брошуру про метафоризацію вінка у казці. Цього року в магістерській пишу про трансформацію деяких аспектів українського обряду сватання в українських народних казках. Обсяг роботи дозволив проаналізувати тільки 6 із дотепер мною визначених 46 аспектів укр. сватання. Аналіз на підставі мови та звичаїв. Хочу видати знову на ризографії, як будуть гроші, а в інституті обіцяють надрукувати або в кінці цього року, або на початку наступного. Хоча для деякого я робитиму ксерокопію із магістерської. До речі, та робота, попередня, про вінок у казці, була надрукована 2000 року у другій половині року в ж. “Українська культура”. Оце майже єдиний журнал, який позитивно відгукнувся на мою працю (іще ж. “Дзвін”, але він не надрукував), науковці промовчали або (*нерозбірливо — В.А.*), що то “відкриття поета”, тобто щось таке, що серйозно (по-науковому) сприятимати не належить.

Ілюстративний матеріал у мене є, але дуже обмежений, був один час — кінець 1995 року — коли мене в селі (і вдома, і в раді) дуже образили, то я почав знищувати свого багато чого, у тому числі майже все із свого фотоілюстративного матеріалу я спалив у грубці.

Та й що там могло бути цікавим для когось, коли я живим у той час не був нікому потрібним. Але щось лишилося. З Канади, у когось (у Римарука) є і фотоматеріал із Берліна 1993 року і т. ін.

З бібліографією проблем з мого боку не буде, найповніша у С. І. Білоконя. Одним словом, пиши, Віталію, мені, тим паче, що в тебе з’явився вільний час, і поступово ми все обговоримо, щоб з’явився на люди у належному (змістовному) вигляді.

*На все добре!
З повагою В. Голобородько.*

Післямова від адресата

Дослідникам історії літератури відомо, що з-понад 6 тисяч листів Івана Франка збереглося лише близько 900 їхніх автографів. Не краща ситуація з епістолярною спадщиною інших видатних діячів нашої культури та науки. Таким чином втрачаємо цінні джерела для вивчення життєписів вітчизняних інтелектуалів.

нології, казки, загадки, думи...”²

Перечитуючи з особливою естетичною насолодою поезії Василя Голобородька, написані в 1962—2003 рр. і видані окремою книжкою під назвою “Ми йдемо” (2005 р.), переконаєшся, що поет не зрадив тій ідейно-естетичній позиції, яку так яскраво самобутньо заявив у перших своїх журнальних публікаціях і в перших поетичних збірках — “Зелен день”, яка була пушена під ніж і побачила світ лише 1988 року, і “Летюче віконце”, якій судилося “вилетіти” на волю 1970 року завдяки видавництву “Смолоскип” (США). Сумна дорога до читача простелилася і перед збіркою поезій “Ікар на метеликових крилах”, підготовленою до друку 1967 року, але явленої на світ у році 1990-му.

Попри всі драматичні потрясіння і життєві випробування не тільки на фізичне виживання, а й на збереження духовної суверенності й естетичної позиції, Василь Голобородько послідовно і наполегливо захищає свій внутрішній світ від ідеологічної корозії та політичного до нього прицілювання, оберігає власне поетичне світосприйняття, базоване на образно-символічній системі відображення світу, на народній символіці, яка закодована в рідній мові, міфології, фольклорі, народній пісні...

Ця позиція талановитого поета виразно проглядається в листах до Віталія Абліцова, основне призначення яких, на думку автора, “це засіб для діалогів на мистецькі теми”, бо ж головні його смаки: “літерату-

Дискусія на цю тему між адресатом та В. Голобородьком передувала рішенню про публікацію листів поета (підготовлена книга “Василь Голобородько. Листи...” зі вступним словом І. Дзюби, до якої увійшло 80 листів, кілька досліджень творчості В. Голобородька та інші досі не друквані матеріали). Адресат листів був переконаний, що немає ніякого сенсу відкладати публікацію. Поет же сумнівався...

Ситуація навколо одного з наших найталановитіших письменників склалася парадоксальна: за часів минулого тоталітарного режиму В. Голобородько зазнав переслідувань, книги його були заборонені для публікації; після відродження української Незалежності мало що змінилося: щоправда, книги виходять (незначними накладками), але сучасний читач мало знає, чим живе, над чим працює і яке взагалі місце В. Голобородька в історії вітчизняної літератури.

Луганського письменника краще знають і шанують у світі, ніж на батьківщині. Наприклад, 1983 року в Белграді побачила світ 2-томна 1000-сторінкова антологія “Модерно светско песништво” (в Україні відома під умовною назвою “Від Рабіндраната Тагора до Василя Голобородька”), яка представила понад 140 найвизначніших поетів світу, зокрема й українського. У той же час визнаний за кордоном В. Голобородько тоді вимушений був працювати фуражиром у місцевому радгоспі, щодня перекидати вилами тонни сіна.

2005 року книгу В. Голобородька “Віршів повна рукавичка” німецькі видавці визнали однією з кращих у Європі й включили до загальноєвропейської бібліотеки для молоді та дітей.

Поезії та поеми В. Голобородька друкувалися в Балтиморі (США), Торонто (Канада), Ріо-де-Жанейро (Бразилія), Варшаві (Польща) та інших містах у перекладах понад 20 мовами світу.

Ось кого належить висувати на Нобелівську премію з літератури!

Переконаний, що Письменників треба вшановувати за їхнього життя, а не в офіційні круглі дати-ювілеї. А тим більше треба знати їхню творчість, розуміти її, адже Бог дав їм великі таланти бачити далеко вперед. Україна сьогодні потребує саме цього — з оптимізмом вдвлятися у своє цивілізоване майбутнє.

Віталій АБЛІЦОВ

ра про поезію, поезія, духовні пошуки”.

І пошуки найсуттєвішого складу заради того, щоб його тексти стали повними і читач міг би знайти в них те, чого жадає його спрагла душа.

Заради цього одного складу — заради творчого самоздійснення в слові поет для свого читача і вибирає повсюдно — на квітучій галявині, на автобусній зупинці, на людному перехресті, на концерті відомої співачки, на футбольному матчі, на судовому засіданні — такі необхідні слова:

*відбираю за приємним забарвленням слова
складаю у звинену із паперу торбинку*

*торбинку зі словами
зібраними мною з усього світу
передаю тобі*

чи ти порадиш цим словам

¹ Олександр Потебня в примітці до статті “Язык и народность” зазначав: “Думка і почуття людини є невимовними, хоча для нас є необхідним протилежне цьому переконання, так що ця невимовність усвідомлюється і навіть стає керівним принципом лише у виключних настроях” (Цит. за: О. О. Потебня й актуальні питання мови та культури / Збірник наукових праць. — К.: Видавничий Дім Дмитра Бурого, 2004. — С. 309).

² Дзюба Іван. З криниці літ: У 3 т. — К.: Видавництво “Києво-Могилянської академії”, 2006. — Т. 1. — С. 459.

Шановні читачі!

На прохання редакції Василь Голобородько надіслав нам добірку своїх найновіших віршів, яка буде надрукована в одному з найближчих чисел тижневика. Стежте за публікаціями.

Василь ГОЛОБОРОДЬКО

Дош каже

Прийшов дош на наше подвір’я,
став під вікном
і каже:

“Отам на узліссі,
де ти минулого разу
назбирав повний кошик грибів,
знову печерицьросло
велика черідка —
бери кошика
та поспішай на те місце,
та не забудь надягнути
плаща із кобкою!”

Вишивання латинським хрещиком

Дівчата на великій перерві
стають зграйкою проти великого вікна —
вишивати латинським хрещиком
на полотні дисплеїв мобілок
красиві слова,
та щоб не вишивали,
а кожного разу виходить:
мамо, я тебе люблю!

Це як давніше,
який би красивий узор не вишивали
дівчата
болгарським хрещиком,
а завжди виходила велика червона квітка!

Українські половина-чоловіки

Непомітно, з роками, переводяться
половина-чоловіки
— півголови, одна рука, одна нога —
із рідного села,
із білого українського світу
(епіфанія:
половина-чоловіка —
синонімічний символ за ознакою
“бути тим, що означає те саме”).

А то ж було зустрінеш їх на кожному
кроці:

ідуть по вулиці обійнявшись,
один обіймає другого правою рукою,
другий — лівою,
і співають, співають вечорами, та ще й як,
аж соловейки їхній спів переймають!

Діти вранці запитують своїх батьків:
“Хто то так гарно увечері співав?”
Батьки розказують, що то такі
половина-чоловіки.
“А чому я їх не бачив?”
“Ти бачиш їх часто, та не здогадуєшся”.
“А коли я їх побачу і здогадаюся?”
“Як виростеш великий
та станеш ходити на вулицю,
отоді й побачиш їх і здогадаєшся”.

А тепер зрідка в селі побачиш
половина-чоловіка,
іще рідше в місті,
лишилися вони тільки в казці,
а тепер будуть іще й у цьому вірші,
який ти щойно дочитав,
мій недогадливий читачу.

Далі буде.

завдяки поглибленню етимології деяких слів, тлумаченню символів...¹

Навіть надрукував 1999 року на ризографії брошуру про метафоризацію вінка в казці, свою магістерську роботу присвятив проблемі трансформації “деяких аспектів українського обряду сватання в українських народних казках”. Далі в листі від 14 червня 2002 року зазначає, що він проаналізував лише шість елементів із “визначених 46 аспектів укр. сватання”.

Такий прицільний інтерес Василя Голобородька до української народної казки, до української символічної системи відображення світу не випадковий. Навпаки, від його перших поетичних “кроків” прослідковується прагнення поета вияскрасити свою творчу індивідуальність, неповторність особистісного світосприйняття і національні фольклорні символи і символи слугували для Голобородька важливими елементами творення власної поетичної системи. І це зауважив Іван Дзюба у статті “У дивосвіті рідної хати”, наголошуючи на цінності “наївного” підходу вісімнадцятилітнього поета до осмислення, до образного сприйняття “добри науки, раціоналізму й практицизму”.

Авторитетного і популярного критика вразило і захопило те, що “ніби оживає світ прадавніх анімістичних уявлень про природу; світ нашого далекого “наївного” предка або довірливої дитини, заселений дивними істотами, наповнений чарівними звуками, кольорами, пригодами; світ української народної, язичницької ще, демо-

Закінчення.
Початок на стор. 1

Отут творилася й наша літературна мова. Якщо в інших націй літературна мова формувалася у великопанських салонах, то в нас її плекали, шліфували молоді енергійні волелюбні прості люди — козаки, вихідці з народу. І цю козацьку мову повністю успадкував молодий Тарас, жадібно вслухаючись у розповіді діда Івана та його побратимів. Її він вбирав у себе і від матері, яка, кажучи словами Шевченка, над ним “співала, свою нудьгу переливала в свою дитину”.

Що Тарас Шевченко міцно всотував у себе козацьку мову, свідчить і його творчість. У баладі “Перебендя”, яку він створив 1839-го, через десять років після того, як не з власної волі покинув Україну, він раптом називає цілком доречно підряд десять народних пісень:

*Отакий-то Перебендя,
Старий та химерний!
Заспіває про Чалого —
На Горлицю зверне;
З дівчатами на вигоні —
Гриця та веснянку,
А у шинку з парубками —
Сербина, Шинкарку;
З жонатими на бенкеті
(Де свекруха злая) —
Про тополю, лиху долю,
А потім — У гаю;
На базарі — про Лазаря,
Або, щоб те знали,
Тяжко-важко заспіває,
Як Січ руйнували.*

А перегляньмо прозові твори Шевченка, які він писав уже на засланні, далеко від України. Скільки в них вкраплень з українських народних пісень! У повісті “Наймичка” їх дванадцять, у повісті “Музикант” — сім, у повісті “Близнята” — двадцять один уривок із народних пісень.

Тим часом у дорослому віці, відколи пан Енгельгардт забрав його п’ятнадцятирічним хлопцем спочатку у Вільно, а потім у Петербург, Тарас Шевченко в Україні жив лише три роки, лише три роки міг чути живу народну українську мову, милуватися народною піснею. До заслання він був в Україні двічі: вперше з кінця травня 1843 року до початку лютого 1844 року — трохи більше десяти місяців; вдруге — два роки: з квітня 1845 до квітня 1847 року, коли його арештували на дніпровській переправі й на десять років заборотили в Оренбурзькі степи. Після заслання йому дозволили лише раз приїхати в Україну, де він пробув два з половиною місяці — з початку червня до половини серпня 1859 року, коли його арештували й змусили покинути рідну землю.

І хоч як дивно, відірваний протягом майже всього свого свідомого життя від України, Тарас Шевченко не зрікся рідної мови й не забув її, хоч для цього були всі умови, навіть пропозиції:

*Коли хочеш гробіш
Та ще й слави, того дива,
Співай про Матрьошу,
Про Парашу, радість нашу,
Султан, паркет, шпори...*

На що поет з гідністю відповідав:

*Спасибі за раду.
Теплий кожух, тільки шкода —
Не на мене шитий,
А розумне ваше слово
Брехнею підбите.*

У Седнівській передмові до невиданого “Кобзаря” 1847 року Шевченко з жалем відзначав: “Велика туга осіла мою душу,

Велетень у царстві людської культури

чую, а іноді і читаю: ляхи дрюкують, чеки, серби, болгаре, чорногори, москалі — всі дрюкують, а в нас анітелень, неначе всім заціпило”. І тут же закликав: “А на москалів не вважайте, нехай вони собі пишуть по-своєму, а ми по-своєму. У їх народ і слово, і у нас народ і слово. А чиє краще, нехай судять люди”.

Відомо, з якою зневагою ставився Шевченко до тих, хто зрікався рідної мови й рідного народу. У поемі “Сон (У всякого своя доля...)” з іронією він писав про такого перевертня:

*Штовхаюсь я, аж землячок,
Спасибі, признався,
З цинковими гудзиками:
“Де ти здесь узляся?”
“З України”. — “Так як же ты
И говорит не вмиеш
По-здешнему?” — “Ба ні, —
кажу, —*

*Говорить умію,
Та не хочу”.*

А говорити він умів і “по-здешньому”, бо російська мова була обов’язковим навчальним предметом в Академії мистецтв у Петербурзі, де Шевченко навчався з 1839 до 1845 року — майже цілих шість років: слухав лекції російською мовою, виконував завдання. Вивчав він тут і античну літературу, культуру, історію, філософію, і російську, і світову, і, зрозуміла річ, різні художні школи та напрями, анатомію, хімію тощо. І, як кажуть його біографи, він із рідкісним завзяттям надолужував те, чого не могли дати йому ні Чет’ї-Мінеї, які вечорами читав батько, ні наука в дяка. А читав Шевченко багато — насамперед російською мовою. Те, що було тоді.

“І чужому научайтесь, й свого не цурайтесь”, — заповідав він своїм землякам. І це було, як можна зрозуміти, девізом усього його життя. А не так, як дехто із земляків, про яких Шевченко із зневагою писав:

*...І всі мови
Слав’янського люду —
Всі знає. А своєї
Дастьбі... Колись будем*

*І по-своєму глаголять,
Як німець покаже
Та до того й історію
Нашу нам розкаже...*

Дехто закидає Шевченкові, що він повісті писав російською мовою. Але, по-перше, на засланні він узагалі не мав права писати, а українська мова його відразу б і виказала (це не короткі поезії, які можна було ховати за халявою), і підписував він їх не своїм ім’ям, а прибраним, і роки та місце написання часто ставив не справжні. По-друге, Шевченко признавав ці твори не посполитим, не приниженим селянам, а насамперед тим, хто мав можливість читати їх — українським чиновним людям, інтелігентам, зрештою, й поміщикам, щоб пробудити й підтримати в них український дух, почуття національної солідарності. Тому в розповідь він вводить багато українських слів, розмови між персонажами-українцями відтворює тільки українською мовою. Мовляв, українці, незважаючи ні на що, є все-таки українцями, а не росіянами.

Проте це не означає, що Шевченко замкнувся тільки в національному світі. Коли читаєш його твори, дивиєшся його начитаності, ерудиції, широті інтересів. Візьмемо для прикладу повість “Близнята”, написану 1855 року в Новопетровському укріпленні. При цьому не забуваймо, що це писав рядовий Шевченко, солдат-засланець, який був узятий “під найсуворіший нагляд із заборотою писати й малювати”. Скільки в цій повісті згадано імен видатних світових діячів культури і їхніх творів! Не будемо перераховувати українських і російських митців, названих тут, — знати про них могла й більша менша освічена пересічна людина. Зупинимось лише на світових зарубіжних постатях.

Уже на перших сторінках повісті натрапляємо: “Ще стародавні халдейські маги й звідари, а за ними й послідовники вчення Зороастрового беззастережно віри-

ли в критичність понеделіка”. Зороастр — міфічний пророк Давньої Персії. І через кілька рядків йдеться про те, що цілком військова людина краще купить пляшку саморобного рому, ніж здогадається “передплатити мудру книжку яку-небудь, хоча б, наприклад, “Ключ до таємниць природи” Еккартаузена з прекрасними малюнками знаменитого нашого Єгорова”. Далі, приступаючи до основної розповіді, Шевченко визначає свою манеру письма: “Щоб уникнути оригінальності, якою так люблять хизуватися розповідачі наших днів і які, полюбивши всім серцем і всіма помислами французькі потворні оповіді, навпербій наслідують їх і в простоті юного і вже частково розтерзаного серця вірять, що вони оригінальніші від самого напівбога А. Дюма, почну повість сію старими словеси отак-от”. Характеризуючи неабиякі здібності свого героя, Шевченко повідомляє, що “в десять років той вільно читав Давида, Гомера і Горація”. А ось він, цей герой, уже дорослий у своєму домі: “І як були доречні тут Вергілієві “Георгіки”, які любив почитувати Никифор Федорович Сокира”. Про Григорія Сковороду герой твору відгукується: “Це був Діоген наших днів”. Діоген — старогрецький філософ, який нехтував вигодами життя. До речі, Шевченко намалював і гаданий портрет цього знаменитого античного мудреця. Один із героїв повісті німець Карл Осипович хвалиться: “Коли мені було тільки п’ять років, то я вже читав напам’ять дещо з Шиллера. Покійний Коцеб’ю сказав раз... що з мене буде великий поет”. Август-Фрідріх Коцеб’ю — німецький письменник-драматург. Той же Карл Осипович цитує слова Мефістофеля з “Фауста” Гете: “Життя коротке, а наука вічна”. Учителю Степану Мартиновичу Левицькому у пасіці для Никифора Федоровича читає Тита Лівія, староримського історика, автора великої праці про історію Риму.

Один з близнят Савватій, який не поміняв свого прізвища Сокира на Сокірін, “іноді з Карлом Осиповичем проводили хімічні й фізичні досліди і навіть жабу різали за методом Мажанді”. Франсуа Мажанді — французький учений-фізіолог. Ось Никифор Федорович підійшов до гуслів і, “наче якийсь Оссіан, ударив по струнах”. Оссіан — легендарний кельтський співець, під ім’ям якого англійський поет Джеймс Макферсон видав переробки народних пісень. У листі до польського художника Броніслава Залеського Шевченко рекомендував виписати поеми Оссіана й висловлював упевненість, що той прочитає їх із насолодою. Молоду матір з дитиною на плечах автор порівнює з Пенелопою — дружиною Одиссея. Коли зайшла мова про майбутню долю близнят, учитель Степан Мартинович глибокодумно заявляє: “Думаю, про це докладно написано в Єфрема Сіріна. Або в Юстіана Філософа”. Обидва — церковні письменники початку першого тисячоліття. Один із близнят пише, що “земляк повідомив йому найдокладніші дані про береги і острови Аральського моря — такі дані (в геологічному розумінні), за які сам Мурчисон сказав би спасибі”. Родерік Мурчисон — англійський геолог, автор великої праці з геології європейської частини Росії. На хуторі в око приїжджого впадає книжка “Отечественные записки”, розгорнута на “Давиді Копперфільді” — йдеться про роман видатного англійського письменника Чарльза Дікенса. Навіть один цей Шевченків твір — повість “Близнята” — дає незаперечне уявлення про багатий інтелектуальний світ великого поета.

Тарас Шевченко був широко ознайомлений зі здобутками тодішньої світової літератури. Візьмемо англійську, одну з найбагатших. Мабуть, не випадково його найулюбленішим письменником був Вільям Шекспір. Ще до заслання Шевченко мав у своїй бібліотеці його твори в російських перекладах — про це він згадує в листах до Миколи Костомарова. 1843 року Шевченко зробив два малюнки до Шекспіровою “Королів Ліра”. У його листах, творах є згадки про п’єси Шекспіра “Сон літньої ночі”, “Гамлет”, “Отелло”. Перебуваючи на засланні, поет просив Андрія Лизогуба вислати йому Шекспіра в перекладах Миколи Кетчера, що той і зробив (дві книжки перекладів відібрали в Шевченка під час обшуку 1850 року).

Шевченко читав роман Даніеля Дефо “Робінзон Крузо” в російському перекладі Петра Корсакова. Пізніше цей роман уже французькою мовою він подарував своїй племінниці Фросині Шевченко і рекомендував уважно прочитати його. Особливо цікавився поет історичними романами Вальтера Скотта — цього, як він писав, “великого шотландця”, читав його “Антикварій”, “Вудсток”, “Замок Кенільворт”, “Квентіна Дорварда” і “Претську красуню”. У своїх повістях Шевченко згадує романи Чарльза Дікенса “Життя і пригоди Ніколааса Нікльбі” і “Давид Копперфільд”. У повісті “Нещасний” поет наводить одне з порівнянь із роману Джонатана Свіфта “Мандри Гуллівера”.

Особливо високо цінував Шевченко шотландського поета Роберта Бернса, якого називав

народним і великим. Захоплювався він “великим і знаменитим” (це визначення Тараса Шевченка) Джорджем Байроном. Він читав його не тільки в російських перекладах, яких було достатньо, а й у польському перекладі Адама Міцкевича, про який дуже схвально відгукувався. Йому був відомий віршований роман Байрона “Дон-Жуан” у французькому перекладі (про це він записав у своєму “Щоденнику” 1857 року).

Крім творів, так би мовити, знаменитих, відомих і дотепер англійських письменників, Шевченко читав романи Олівера Голдсмита “Векфілдський священник” і Анни Радкліф “Ліс, або Сент-клерське абатство”. Роман Семюела Річардсона “Клариса” не сподобався йому через розтягнутість і претензійність. У листі до Броніслава Залеського Шевченко згадує популярного на той час англійського поета, автора од, сатир і трагедій Едуарда Юнга.

У “Прогулянці із задоволенням і не без моралі” Шевченко наводить у вільному переказі мудрий вислів англійського філософа Френсіса Бекона, що спочатку треба задовольнити необхідне, а вже потім цікавість.

З американської літератури Шевченко міг ознайомитися з тритомною працею письменника Вашингтона Ірвінга “Історія життя і мандрівок Колумба”, яку, як згадував він у повісті “Художник”, уголос читав Карл Брюллов.

Шевченко виявляв постійний інтерес до культури й історії Франції, звідки в ті часи йшли прогресивні ідеї. Він цікавився Вольтером та енциклопедистами. Серед французьких письменників його пильну увагу привертала драматург Жан-Батіст Мольєр. Про нього Шевченко згадував у повістях “Музикант”, “Художник” та в “Щоденнику”. Любов поет читати пісні-памфлети П’єра-Жана Беранже. Два його вірші — “Старий холостяк” та “Навуходоносор” у російських перекладах — Шевченко переписав у “Щоденник”. Про останній твір зазначив: “Чудовий і влучний вірш”. Приваблював Шевченка й поет-сатирик Анрі-Огюст Барб’є, вірш якого “Собачий бенкет” він теж переписав у “Щоденник”. Поет читав “Собор Паризької богоматері” Віктора Гюго. Безперечно, був обізнаний з творчістю не меншого французького романіста Онорé де Бальзака: про нього він згадує у повістях “Музикант” і “Художник”. У повістях і в “Щоденнику” Шевченка є згадки про Александра Дюма, Ежен Сю. За мотивами роману французького письменника кінця XVII—початку XVIII ст. Франсуа Шенелона “Пригоди Телемака, сина Улісового” Шевченко виконав малюнок “Телемак на острові Каліпсо”.

Фото Олеса Дмитренка

Тарас Шевченко мріяв поїхати до Італії, яка приваблювала його своїми художніми шедеврами. З італійської літератури великий поет читав “Божественну комедію” Аліг’єрі Данте. Про Данте Шевченко згадував у поемі “Іржавець”. У листах до Осипа Бодяньського і Броніслава Залеського він цитував рядки з “Божественної комедії”. А в листі до Анастасії Толстої, дружини віцепрезидента петербурзької Академії мистецтв, скаржився: “Данта Аліг’єрі тільки вигнали з вітчизни, але йому не забороняли писати своє “Пекло” і свою Беатріче... А я... Я був нещасніший від флорентійського вигнанця...” Автора “Декамерона” Джованні Боккаччо, автора “Несамовитого Роланда” Лудовіко Аріосто і автора “Визволеного Єрусалима” Торквато Тассо Шевченко згадував у повісті “Варнак”, пишучи про свого героя: “Він був освічений, як будь-який аристократ того часу, з тією різницею, що любив читати, і особливо італійських поетів — Боккаччо, Аріосто, Тасса. А “Божественну комедію” він напам’ять знав”. Мабуть, те саме Шевченко міг сказати й про себе.

Відомо, що Шевченко читав “Історію Стародавньої Греції”, її колоній і завоювань” шотландського історика Джона Гілліса та

“Історію занепаду і зруйнування Римської імперії” англійського історика Едуарда Гіббона. З античних письменників, як зазначають дослідники, найближчими Шевченкові були Гомер і Овідій. У своїх літературних творах поет часто згадував персонажів Гомерової “Іліади”, з якою був добре обізнаний у перекладі Миколи Гнедича. Читав, безперечно, й “Одіссею” в перекладі Василя Жуковського. На запланованій Шевченком поїздці до Італії, якою імператор Август відправив у вигнання. Про римського поета він відгукувався як про “найдосконаліший витвір”. Його “Метаморфози” вважав взірцем поетичної майстерності, сюжети з “Метаморфоз” використовував у літературних і малярських творах. Публія Вергілія, автора поем “Енеїда” й “Георгіки” та збірки “Пастушій пісн”, поет згадував у повісті “Близнята”. Взагалі, античний світ вабив до себе Шевченка. Устами одного з героїв повісті “Художник” він заявляв: “Я цілком зрозумів, як необхідно вивчати антиків і взагалі життя й мистецтво стародавніх греків”.

Шевченко був обізнаний із стародавньою історією і культурою арабських країн. Деякі відомості про них він міг одержати з

творів популярного тоді сходузнавця Осипа Сенковського, читав “Історію хрестових походів” французького історика Жозефа-Франсуа Мішо і “Подорожі” в п’яти томах російського сходузнавця Аврама Норова.

Зрозуміла річ, що Шевченко не міг не цікавитися тодішньою російською літературою, з багатьма російськими письменниками не тільки був знайомий, а й дружив. Він добре знав творчість Миколи Гоголя (якого навряд чи зараховував до російських письменників: “Ти смієшся, а я плачу, великий мій друже”), читав Олександра Пушкіна, Михайла Лермонтова (про нього він відгукувався з великою пошаною), читав Олександра Грибоедова, Кіндрата Рилєєва, Льва Толстого, Миколу Чернишевського, багатьох інших. На згадки про них ми то тут, то там натрапляємо в його творах, у “Щоденнику”.

Про художників і мови нема. Адже шість років Шевченко навчався в Академії мистецтв. І, безперечно, своїм фахом оволодів досконало, досконало перейняв досвід світових митців, якщо тричі його роботи було відзначено срібними медалями. А 1860 року рада Академії мистецтв надала йому звання академіка.

Шевченка цікавило не тільки слово й малярство, а й музика, яка, здавалося б на перший погляд, не пов’язана безпосередньо з малярством та поезією. Але ж музика дає відчуття гармонії. Про широту Шевченкових музичних захоплень свідчить перелік лише самих композиторів, яких він з тої чи іншої нагоди називає у своїх повістях та в “Щоденнику”: Людвіг ван Бетховен, Йоганн-Себастьян Бах, Джоакіно Россіні, Карл-Марія Вебер, Ференц Ліст, Михайло Глинка, Бернгард Ромбер, Франц-Йозеф Гайдн, Михайло Вільгорський, Якоб Мендельсон-Бартольд, Дмитро Бортнянський, Джакомо Мейєрбер, Даніель-Франсуа Обер, Михайло Огінський, Вольфганг-Амадей Моцарт, Джузеппе Верді, Гаetano Доницетті, Фридерик Шопен, Вінченцо Белліні, Франц Шуберт, Олександр Даргомижський, Мілії Балакірев, Семен Гулак-Артемівський.

Тут, зрозуміла річ, названо лише невелику частину того світового культурного набуtku, з яким був ознайомлений великий поет. Бо ж не все прочитане ним і почуте він обов’язково так чи інакше відображав письмово.

Занурюючись у світову культуру, Шевченко аж ніяк не цурався свого, бо заради нього, заради України він жив, працював і страждав. “Я так її, я так люблю мою Україну убогу, що прокляну Святого Бога, за неї душу погублю”. Відомо, що Шевченко перечитав усе, що з’являлося українською мовою (а цього на той час

було ще дуже й дуже мало). Найбільше цікавила його українська історія. І це зрозуміло, бо він хотів збагнути, що ж сталося з Україною, чому вона опинилася у посплідженій у світі:

*Подивіться лишень добре,
Прочитайте знову
Тую славу. Та читайте
Од слова до слова,
Не минайте ані титли,
Ніже тії коми,
Все розберіть... та й спитайте
Тойді себе: що ми?
Чії сини? яких батьків?
Ким? за що закуті?..*

Шевченко перечитав, і, мабуть, не раз, “Літопис Самовидця”, літописи Самійла Величка і Григорія Грабянки, “Історію русів”, історичні праці Дмитра Бантіш-Каменського, Осипа Бодяньського, Миколи Костомарова, Миколи Маркевича, Миколи Карамзіна. І його пам’ять цупко тримала всі події, пов’язані зі складною минувиною України. Наприклад, згадавши в повісті “Наймичка” (написаній на заслання) Ромоданівський шлях, Шевченко відразу пов’язує його з історичними подіями: “Чи це не проклав його Григорій Ромоданівський, який 1686 року водив московську рать під Брусяну гору, чигиринську резиденцію непокірного гетьмана Петра Дорошенка?” Говорячи в повісті “Близнята” (написаній теж на заслання) про місцевість біля Перяслава, Шевченко згадує історію: “Словом, проти того самого місця, де сказаний честолубець, окаянний Святополк зарізав рідного праведного брата свого Гліба, і на цьому ж місці сталася кривава, або Тарасова ніч 1547 року”. У Переславі вирізняється “соборний храм прекрасний, граціозний, напіврококо, напіввізантійської архітектури, споруджений знаменитим анафеомою Іваном Мазепою в 1690 році”. Згадавши в повісті “Капітанша” місто Козелець, Шевченко тут же зауважує: “В історії нашій він теж не відіграє особливої ролі, як, наприклад, задніпрянські його товариші, хіба тільки що 1663 року в ньому була скликана знаменита Чорна рада”.

Шевченко тим і великий, що він поєднав у своїх помислах, у своїй творчості національне українське і вселюдське, болі й сподівання окремої людини і долю цілого народу. І не тільки українського. Пригадаймо хоч би його “Кавказ”, його “Яна Гуса”. Це він зумів зробити завдяки своєму генієві й величезній праці над собою. Можна лише повторити точні й справедливі слова Івана Франка: “Він був сином мужика — і став володарем у царстві духа. Він був кріпаком — і став велетнем у царстві людської культури”.

Іван ЮЩУК, професор

Вшанували пам’ять Тараса Шевченка у Флориді

Віра БОДНАРУК,
професор, США
Фото Віктора ЛІСНИЧОГО

Громадський Комітет у Норт-Порті (штат Флорида) вшанував пам’ять геніального українського поета Тараса Шевченка святочною програмою.

Голова Громадського Комітету Дарія Томашоська ознайомила гостей із роллю Шевченка у пробудженні українського народу.

Об’єднаний хор (диригент

Люба Добровольська-Інгрем, фортепіано Орест Лазор) виконав із великим почуттям “Заповіт”, “Думи мої”, “Учітєся, брати мої” та “Реве та стогне Дніпр широкий”.

Вірш “Село” декламувала маленька Валя Томашоська, а тріо у складі Ліди Бойко, Уляни Стадник і Тараса Шкандрія виконало “Садок вишневий коло хати”. Тарас Шкандрій виконав пісню “По діброві вітер віє”, а Галина Король декламувала “Гамалію”.

Надзвичайно цікавою була інсценізація поеми “Наймичка”, ролі у якій виконали Галя Лісничка, Оля Гронь, Богдан Боднарук, Наталка Гончарук, Марія Никитин і Тарас Шкандрій.

Свято відбулося з великим успіхом завдяки всім вищезгаданим особам, а також членам Святкового Комітету: Кларі Шпіці, Ромі Гуран, Ліді Бойко, Оксані Лев, Галі Лісничій, Дарії Томашоській, Євгеніві Томашоському.

Вадим ПЕРЕГУДА

Є в Умані свята гора, якій, коли приїжджаєш у це старовинне містечко, не можливо не поклонитися, де, здається, замирає сам час...

2011 року навіть цю святую гору вирішили продати. Гору, де стояв перший уманський православний монастир, під якою хрестили уманців і їхніх князів, імен яких історія для нащадків, на жаль, не зберегла. Гору, де знайшов спокій прах десятків тисяч загиблих наших предків після турецької навали 1674 року. Від цієї легендарної гори, на якій “сидів сам батько православних — ігумен”, імовірно, походить і назва нашого містечка. Є у міста Гумані чи Умані тезка на Волині — місто Цумань, на Волині протікає рідна сестра нашої річки Уманки — річка з такою самою назвою. Мало хто знає, що літера “Ц” занесена у слов'янську абетку з єврейської мови і є відображенням єврейської літери “Цадік”. Отже, волинське містечко Цумань у давнину мало трохи іншу назву, мабуть, таку саму, як і наше місто?

Умань завжди була неприсутньою для ворогів: і фортецею, і духовною твердинею. Серед козаків існувало навіть ім'я “Умен”, що позначало кременезного чоловіка, який, пройшовши вишкіл у численних боях, ставав “чоловіком-левом”. У цьому сенсі назва міста співзвучна назві й етимології походження столиці Західної

Уманський Афон

України — міста Львів. Відомо, що корінь рослини умані (де-в'ясилу) при народженні хлопчика клали у колиську під подушку, щоб той ріс сильним і відважним. Корінь умані відганяв нечисту силу і своїм запахом нагадував козакові про Батьківщину. З цього коріння готували зілля, яке з Божої молитви і ласки загоювало смертельні рани, отримані у бою. Згідно з народною назвою рослини — “Христове око” або “гуменце”, вважалося, що сам Господь може спостерігати через цю рослину за всіма своїми небожами.

Уманський православний монастир, на той час неприступна твердиня, побудований на вер-

хівці гори, яка височить над заплавою річки Уми (Уманки) при злитті двох річок. Згадаємо давню приказку: “Ума три гумна, але зверху не вкриті” або “Істи на гумні — буде смуток” (це переторогою звучить для тих, хто хоче побудувати тут розважальний центр міста). “У дурня що на умі — то і у гумні...” (Це вже народна мудрість про наші часи, — якщо святе місце стало пустою, навряд чи такий народ, нація буде щасливою. Усе починається з вшанування своїх віри, традицій і збереження пам'яті предків.

Коли наближаєшся до старого міста з передмістя — Уманська гора вражає, як і в минулі віки, як

здивувала вона антиохійського патріарха, котрий, перебуваючи в Умані проїздом, здивовано промовив: “Гумено... Найбільше місто у країні козаків...” Так, це було ще до знищення міста 1674 року, коли на “святій горі” був величний православний монастир.

Систематизував майже всі дані про уманські церкви і монастирі місцевий краєзнавець Яків Кочережко. Багато з тих святинь і досі не знайдено. Люди топчуться по фундаментах, навіть не уявляючи, що мають під “грішними ногами” і звідкіль несподівано приходить неочікуване зміцнення. Відомо, що у цій величній уманській святині неодноразово бував Богдан Хмельницький і його син Юрій. Саме тут поховано захисників уманської фортеці, батька ігумена Філарета з братією, які, мужньо захищаючись, загинули від турецької шаблі 1674 року. Стоїть тут тільки маленький сірий камінь із граніту. Сподіваємось, що скоро буде побудований пам'ятник повстанцям 1768 року — борцям за народне щастя — “коліям”, яких очолив Максим Залізняк і уманський сотник Іван Гонта. Вони загинули за православну віру: якби поклонилися туркам і гетьманові Дорошенкові, а не обирали свого, зберегли б собі життя. У тих місцях на городах досі знаходять розрубані навіпі людські черепи, шляхетські печатки, монети. Масові поховання частково виявили під час будівництва за-

воду, подібно до масових поховань православних киян, що загинули під час Батиєвого нашествия 1240 р. і були відкриті поблизу фундаментів Десятинної церкви. У Києві на величезній братській могилі встановлено кам'яний хрест, а в Умані? Десь на горі спочиває прах гетьмана усієї України Хоменка, обраного в Умані, його вірних побратимів та сподвижників — козацьких полковників і сотників.

Ця гора — справжній уманський Афон. Існує легенда, що духовні та матеріальні скарби, які зберігаються в надрах уманського Афону, відкриваються тільки тому, хто зможе перебороти у собі владу споживання і грошей.

Сьогодні мало хто згадує, що саме під цією “святою горою”, при впадінні річки Кам'янки у річку Уманку відбулося легендарне Хрещення, можливо, ще за часів князя Аскольда. На місці Уманського педагогічного університету (старий корпус) і Уманського педагогічного училища археологи виявили залишки великого поселення антів, яких традиційно пов'язують із носіями так званої Черняхівської археологічної культури. Саме серед носіїв цієї археологічної культури виявили перші ливарні форми для відливання натільних хрестиків. Під горою, на місці злиття двох річок, знаходили римські монети II століття від Р. Х. Доречно було б тут установити пам'ятник Хрещення уманчан.

Анатолій РИЖЕНКО, м. Прилуки

Коли я працював учителем історії в школі, на одному із серпневих засідань секції істориків міста познайомився і розговорився з колегою Поліною Миколаївною. Дізнавшись про моє захоплення історією рідного краю, вона запропонувала оглянути кілька старовинних мідних монет.

Завітавши до господи Поліни Миколаївни, оглянув речі, які тут зберігалися. Увагу привернула річ, назву якої я тоді ще не міг знати. Щоб з'ясувати її назву і вік, попросив дозволу сфотографувати її для подальшого з'ясування необхідних відомостей.

Із розповіді Поліни Миколаївни дізнався, що знайдено цю річ поблизу Густинського монастиря. На його околиці знаходили чимало мідних монет різної вартості (полушки, денги, копійки, двокопійники і навіть п'ятаки), відчekanених протягом XVIII ст. Ажк добре відомо, що протягом значного проміжку часу під стінами Густинського монастиря влаштовували щорічні ярмарки, на які з навколишніх сіл звозили різноманітні товари та збіжжя: жито, борошно, просо, пшеницю, ярову й озиму, гречку, ячмінь, насіння конопляне і лляне, горох, крупу, різну живність і товари ремісничого виробництва.

Протягом десятиліть у землі назбиралося чимало загублених мідних грошей і металевих речей, які у наш час після весняної оранки чи літніх злив можна було знайти на поверхні ґрунту.

У спеціальній літературі я відшукав відомості про такі знахідки. Ось тоді й дізнався, що їх археологи називали змієвиками. Виявилось, що змієвики давно відомі в російській і українській археології. Ще 1821 року з'являється перша друкована праця про них, в якій було зроблено спробу пояснити значення змієвика, знайденого поблизу Чернігова, так званої “чернігівської гривни”. В міру надходження змієвиків до музеїв і появи їх у приватних зібраннях колекціонерів, публікуються нові дослідження, в яких

Свідок сивої давнини

науковці пояснюють їхнє призначення, зміст написів і зображень. Зокрема 1928 року в XXIII томі “Записок українського наукового товариства в Києві” опубліковано цікавий матеріал про мідний змієвик Чернігівського музею. Автор публікації — Валентин Шугаєвський.

На змієвики також звернув увагу відомий учений-нумізмат, доктор історичних наук І. Г. Спаський. 1976 року в збірнику Академії наук колишнього СРСР “Середньовічна Русь” він опублікував статтю “Три змієвики з України”. Тоді ж я звернувся по консультацію до Петербурзького Ермітажу, де працював І. Г. Спаський. Науковець люб'язно відгукнувся і надіслав копію статті.

Тепер археологи вважають, що змієвик — талисман, амулет, він охороняє людину, яка його носить, від напастей і хвороб, а також їх першопричин (бісів і демонів). Змієвиком його названо умовно, з огляду на те, що на одному боці є зображення голови в оточенні гадюк. Походять такі амулети від найдавніших часів.

Як вважали в середні віки, хвороби — прояви бісівської сили, демонічні істоти, діти демона або результат оселення в людині самого біса, тому й виганяють їх силою за участю божества, ангелів, святих. Для цього потрібні особливі молитви, закляття, в яких закликають священні імена для вигнання демонів. При цьому для вигнання демонів і видужання можна не лише промовляти ці молитви й закляття, а й просто носити їх на собі написаними на папері чи якомусь іншому матеріалі.

Саме на змієвиках написані молитви й формули закляття, а також зображено небесних охоронців людини від підступного демона і саму демонічну істоту.

Змієвики мають форму круглої медалі з вушком, яку носили на ланцюжку на шії. На ній зображали архангела Михаїла або святих Федора Стратилата, Єфросина, Матері Божої з немовлям, а на другому боці — голова в оточенні покручених гадюк

(7, 10, 12, 14). Образи з циклу православних уявлень — архістратига Михаїла, святих і Богоматері є оборонцями людини від лиха та хвороб, тому їхня поява на змієвиках зрозуміла і конче потрібна.

Змієвик, про який ідеться, — бляшка діаметром 50 мм, на якій зображено святого Єфросина й голову з 14-ма гадюками з собачими вухами навколо неї.

Як же цей змієвик опинився поблизу Густинського монастиря? Можливо, його завезли сюди ченці, а може, загубив хтось на знаменитому Густинському ярмарку.

І. Г. Спаський в історико-нумізматичному дослідженні “Дукати і дукати України”, що побачив світ 1970 року у видавництві “Наукова думка”, припускає, що змієвики могли зустрічатися в XVII і навіть XVIII столітті. А в статті “Три змієвики з України” повідомляє про достовірно відомий випадок носіння наприкінці XIX—початку XX століття замість дукача справжнього змієвика зі святим Георгієм (напис “Егорь”). Він припускає, що це була випадкова знахідка землероба, а також висловлює думку, що й інші змієвики українських колекцій або придбані в Україні могли пройти через селянський побут.

“В перетворенні змієвика-знахідки в дукач-оберег української дівчини чи молодичі, — зазначає І. Г. Спаський, — є своя логіка: далекий зачин давньоруських змієвиків лежить... в античності — в амулетах, покликаних охороняти від недуги жіночий організм... Стаючи дукачем, змієвик повертається до первісної сутності жіночого оберегу”.

Збирання матеріалів про речі, що давно зникли з ужитку, дає людям знання про звичаї і традиції попередніх поколінь.

У наш час знайомство з ними — одне з важливих джерел вивчення історії і культури нашого народу. Без поширення знань із багатой культурної спадщини неможливе духовне відродження народу, науково-технічний прогрес, а отже, і його майбутнє.

«Середньовічний Хотин» альтернатива «Битві націй»

На початку травня на Буковині відбувся міжнародний фестиваль історичної реконструкції “Середньовічний Хотин”.

Марія ВИШНЕВСЬКА

Уже третій рік Хотинська фортеця стає місцем проведення масштабного фестивалю історичної реконструкції. Цього року напередодні офіційного відкриття фестивалю гостей розважали показовими лицарськими турнірами. Неабияке зацікавлення викликала велика кінна програма, яка в Хотині відбулася вперше, а також кінний і піший турніри, бугурта (масова битва), бої “один на один” за видами зброї “Меч—

Меч”, “Щит—Меч”, “Меч—Баклер”, “Дворучний меч”.

На території фортеці впродовж фестивалю працювали історичні поселення та давні таверни, а за її межами розмістився ярмарок. Продавці, одягнені в костюми періоду Середньовіччя, продавали мед, рибу, трав'яні чаї, китайські іграшки, прикраси з металу, інші авторські вироби — вишиванки, глиняний посуд тощо.

Також відвідувачі стали свідками конкурсу костюмів (жіночих і чоловічих), вогняного перфомансу “Живий вогонь”, концерту етноркового гурту “Коралі”.

Організатори, серед яких обласна влада, планують зробити фестиваль “Середньовічний Хотин” щорічним, як альтернативу міжнародному історичному фестивалю “Битва націй”, що відтепер проходить в Польщі.

Кого атакує «Біла гвардія»?

Міністру культури України
Кулиняку М. А.

ДЕПУТАТСЬКИЙ ЗАПИТ

Шановний Михайле Андрійовичу!

У березні цього року на державному російському телеканалі “Россия” відбувся прем’єрний показ восьмисерійного серіалу “Белая гвардия”, який за твердженням його авторів є “новим прочитанням” відомого однойменного роману Михайла Булгакова. Не зважаючи на великий бюджет, участь відомих російських акторів і гучну рекламну кампанію, цей кінопроект отримав скандально низький рейтинг телеглядацької аудиторії та негативну оцінку російських кінофахівців.

Український телеканал “Інтер”, посиляючись на попередні домовленості з російськими партнерами, проанонсував прем’єру цього серіалу для українського телеглядача на весні цього року.

Однак, з’ясувалося, зазначений серіал відверто антиукраїнський за своїм змістом. При цьому його автори свідомо спотворили літературний твір, на основі якого знімали свій проект, умисне зобразивши українців, які боролися за свою незалежність, неосвіченими, жорстокими, цинічними шовіністами, садистами, невігласами й антисемітами.

У численних публікаціях в українських ЗМІ наводиться маса прикладів сцен та діалогів із зазначеного серіалу, які принижують національні почуття українців і не мають нічого спільного з творами видатного киянина М. Булгакова. Виявляється, що “нове прочитання” роману російськими авторами серіалу означає вигадкування “українофобських” сцен, наповнення серіалу демонстративною ворожістю до народної хвилі українського патріотизму, спотворення ролі історичних постатей, які для громадян України є уособленням прагнення українців захистити свою національну гідність і здобути незалежну державу в ті буремні часи. Такий підхід — відверто недружній крок щодо України з боку авторів серіалу та державного російського телеканалу, на замовлення якого він був створений.

Очевидно, що демонстрування цього серіалу на українському телебаченні викличе глибоке обурення української громадськості. Адже це означатиме, що українська держава поділяє антиукраїнські погляди та підтримує поширення в Україні історичної неправди, вигадок, які провокують міжнаціональну напругу в суспільстві. За таких обставин Міністерство культури України, яке уповноважене здійснювати державне регулювання публічного показу аудіовізуальних творів, зокрема шляхом видачі державного посвідчення на право розповсюдження та демонстрування фільмів, повинно зайняти принципову позицію, яка відповідатиме вимогам українського законодавства щодо подібних випадків. Адже п. 10 Положення про державне посвідчення на право розповсюдження та демонстрування фільмів чітко забороняє отримання відповідного посвідчення фільмами, які спрямовані на розпалювання міжетнічної ворожнечі та приниження нації.

З огляду на це, на підставі статті 15 Закону України “Про статус народного депутата України” звертаюся до Вас із вимогою вжити заходів для недопущення надання державного посвідчення на право розповсюдження та демонстрування телесеріалу “Белая гвардия” (режисер — С. Снежкін), створеному на замовлення телеканалу “Россия”.

З повагою

народний депутат України
В’ячеслав КИРИЛЕНКО

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ

Народному депутату України
Кириленку В.А.

Шановний В’ячеславе Анатолійовичу!

Міністерство культури України розглянуло питання, порушене у Вашому запиті від 12.04.2012 р. №231-Д/333 щодо видачі державного посвідчення на право розповсюдження і демонстрування теле-

серіалу “Белая гвардия” (реж. С. Снежкін) та інформує.

Експертною комісією з питань розповсюдження і демонстрування фільмів, яка у своїй діяльності керується Законами України “Про кінематографію”, “Про захист суспільної моралі”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 серпня 1998 року № 1315 “Положення про державне посвідчення на право розповсюдження і демонстрування фільмів”, іншими законами та нормативно-правовими актами, було переглянуто телесеріал “Белая гвардия” (реж. С. Снежкін).

Відповідно до Положення про Експертну комісію, для прийняття рішення про вікове обмеження або заборону демонстрування на території України фільму він переглядається членами вищезгаданої комісії. На підставі заповнених карток технічним секретарем складається протокол і оформлюється висновок, що затверджується головою Експертної комісії.

На підставі висновків експертів прийнято рішення щодо встановлення обмеження глядацької аудиторії “18”, з умовою попередження глядача про встановлені обмеження.

Відповідно до статті 19 Конституції України, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов’язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України, окрім того, відповідно до ст. 15 Конституції України цензура заборонена.

Враховуючи викладене, вважаємо, що показ телесеріалу “Белая гвардия” не порушує вимог законодавства України і Державне агентство України з питань кіно не має підстав для відмови у видачі державного прокатного посвідчення.

Повідомляємо, що телеканал “Інтер” не звертався до Державного агентства України з питань кіно щодо видачі державного посвідчення на право розповсюдження і демонстрування фільму телесеріалу “Белая гвардия” (реж. С. Снежкін).

З повагою

Перший заступник Міністра
Ю. П. БОГУЦЬКИЙ

Кремль зіграв проти України «Матч смерті»

Андрій ПАРУБІЙ,
народний депутат України

Недавно мав змогу переглянути новий пропагандистський російський фільм “Матч”. Тому хочу поділитися з вами своїми враженнями. Той, хто думав, що це фільм про футбол (як його позиціонують автори) або про війну чи любов (як начебто впливає з анонсованого сюжету), помиляється. Насправді це ідеологічний “агітпроп”, який упроваджує філософію і концепцію пропагандованого кремлівськими верховодами “Русского мира”. Невипадково фільм зроблений за бюджетні гроші Російської Федерації. Тому переважна більшість негативних героїв фільму відзначаються тим, що говорять українською, носять синьо-жовті стрічки або вишиванки. У “масовках” українці зображені як колаборанти, антисеміти і просто моральні потвори.

Насправді цей фільм цілкомитово підпадає під 161 статтю КК України, згідно з якою умисні дії, спрямовані на розпалювання національної, расової чи релігійної ворожнечі та ненависті, на приниження національної честі та гідності караються обмеженням волі на строк до п’яти років. Оцінку фільму має давати не експертна комісія Держкіно, а Служба безпеки України. Але, на жаль, люди, які опинилися при владі в Україні, замість забезпечити національну безпеку, сприяють зовнішній експансії в Україну. Вони забезпечують інформаційне, гуманітарне, духовне вторгнення Росії в Україну. Наприклад, освітня політика міністра Табачника цілком співвідноситься з ідеологією цього фільму. Тільки в іншій сфері.

Хочу відповісти захисникам фільму, які стверджують, що це лише художній твір, спроба розібратися у складних

тогочасних реаліях в Україні. Роз’ясніть мені, чому російський кінематограф за кремлівські бюджетні гроші не знімає фільм про армію генерала Власова — найбільший колаборантський підрозділ у Другій світовій війні, який нараховував майже 800 тисяч російських добровольців? До речі, 300 тисяч із них брали участь у відомій облозі Сталінграда. Це ж який сюжет, яка драма! От там можна було б використати “геніальний” художній хід із використання мови, наприклад, щоб головний герой — чесний червоноармієць, героїчний оборонець Сталінграда — розмовляв українською.

Або фільм про ганебний пакт Молотова—Ріббентропа, де керівництво СРСР (а РФ вважає себе їхньою правонаступницею) укладає з Гітлером таємну угоду про поділ Європи. Про спільний військовий парад у Бресті. А в цей час українці в Закарпатській Україні під синьо-жовтим прапором перші в Європі збройно виступають проти гітлерівської коаліції 15 березня 1939 року. На моє переконання, Друга світова війна почалася саме тоді. Чи можете ви уявити, щоб у Росії знімали такі фільми за бюджетні кошти?

Історія України складна. Але ми самі в ній розберемося, без сторонньої допомоги. А росіяни нехай розберуться у своїй історії, ще більш складній, трагічній та неоднозначній.

Коли іспанці прийшли до національного примирення, вони спорудили меморіал усім загиблим у громадянській війні. І викарбували: “Тут лежить Іспанія”. Їм не писали рецептів примирення ані в Парижі, ані в Римі, ані в Берліні. Тому вони і знайшли злагоду в суспільстві. А ми блукатимемо манівцями, допоки нашу історію нам писатимуть у столиці іншої держави.

Відновити справедливість, побороти корупцію

Надія КИР’ЯН

12 травня на Михайлівській площі відбувся Форум об’єднаної опозиції “За Батьківщину”, представники якої заявили, що зробили висновки з помилок минулого, відкинули амбіції та об’єдналися в одну команду — союз українських демократичних сил, який має виступити єдиною реальною альтернативою нинішній владі, методами якої далі керувати країною неможливо.

Організацією заходу займалися штаби “Батьківщини” та “Фронту змін”. Делегати з усієї України зібралися на площі, де розмістили близько трьох тисяч сидячих місць. Дійство відбувалося біля пам’ятника княгині Ользі, яка “ще в X столітті зробила європейський вибір”.

Розпочав захід заступник голови партії ВО “Батьківщина” Олександр Турчинов, а лідер “Фронту змін” Арсеній Яценюк представив Програму об’єднаної опозиції. Програма має на меті створення такої системи влади, яка б не дозволила жодній особистості її узурпувати і була підконтрольна народові (для цього прописати чіткі закони для відкликання громадою депутатів різних рівнів, якщо

вони діють не на користь людей, а також процедуру імпічменту президента; вибори за відкритими партійними списками; провести реформу судової системи — оновити суддівський корпус, скасувати Конституційний Суд, який ухвалює неправові рішення (з його допомогою нинішній президент отримав повноваження, яких не мав під час виборів), а функції КС передати Верховному Суду; ліквідувати вертикаль губернаторів; провести люстрацію всіх вищих державних посадових осіб і чиновників). Заплановано повернути в державну власність стратегічні об’єкти; створити нові робочі місця, запровадити найпростішу в Європі податкову систему, залишивши лише 7 податків; стимулювати підприємців, які створюватимуть нові робочі місця тощо. Арсеній Яценюк пообіцяв, що кожен українець буде багатий, мінімальний прожитковий мінімум, а отже, і пенсії, й зарплати — не нижчі 2400 гривень; відміну будь-яких “особливих” пенсій, їх нараховуватимуть за єдиною системою; зробити якісну медицину, освіту доступною для всіх, а не лише для обраних.

Власне, так і повинно бути, є країни, де ці принципи намагаються виконувати — й

успішно (ідеального ж немає нічого, але прагнути до ідеалу треба). Ось тільки багато хто сприйняв деякі обіцянки досить скептично; адже на тлі нинішніх реалій це здається майже казкою. Але хотілося б вірити у їхнє здійснення, адже Україна — величезна держава в центрі Європи, маємо зробити все, щоб нею пишатися. І не лише політики повинні до цього долучитися, а кожен небайдужий до власної долі й долі своїх дітей та онуків, — на цьому наголосила Юлія Тимошенко у своєму зверненні до форуму, яке зачитала її донька Євгенія.

Після Яценюка виступили заступник голови Верховної Ради Микола Томенко, лідер партії “За Україну” В’ячеслав Кириленко, від ПРП Сергій Соболєв, від “Народної самооборони” Ірина Луценко. Привітав форум від “Свободи” Олег Тягнибок, а лідер “Удару” Віталій Кличко надіслав письмове звернення. Від НРУ в президії був присутній заступник голови Віталій Коваль. Чітко висловив позицію учасників заходу В’ячеслав Кириленко, який акцентував на тому, що ми маємо будувати українську Україну, а не їхній “руський мір”.

Хоч і перебувають нині за ґратами Юлія Тимошенко і Юрій Луценко, вони беруть активну участь у всіх подіях і продовжують боротьбу. Зокрема Юрій Луценко закликає всіх “свідомо перейти кордон рабства”.

Обговорення Програми на форумах різного рівня відбудеться в усіх областях.

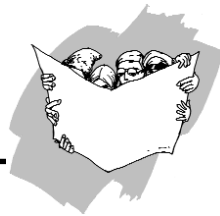
Пам’яті Ігоря Лубченка

На 75-му році життя помер заслужений журналіст України **Ігор Лубченко**, який протягом останніх 15-ти років, аж до травня нинішнього року, був головою Національної спілки журналістів України.

Ігор Федорович Лубченко народився 3 листопада 1937 р. в місті Псков. Закінчив факультет журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Десять років пропрацював в українській пресі, був головним редактором газет “Молодь України” та “Освіта”. На посаді голови НСЖУ багато зробив для становлення національного інформаційного простору, свободи слова, відстоювання інтересів українських мас-медіа, соціального захисту журналістів.

Редакція “Слова Просвіти” глибоко сумує з приводу відходу у вічність відомого українського журналіста, громадського діяча Ігоря Лубченка і висловлює співчуття родині покійного.

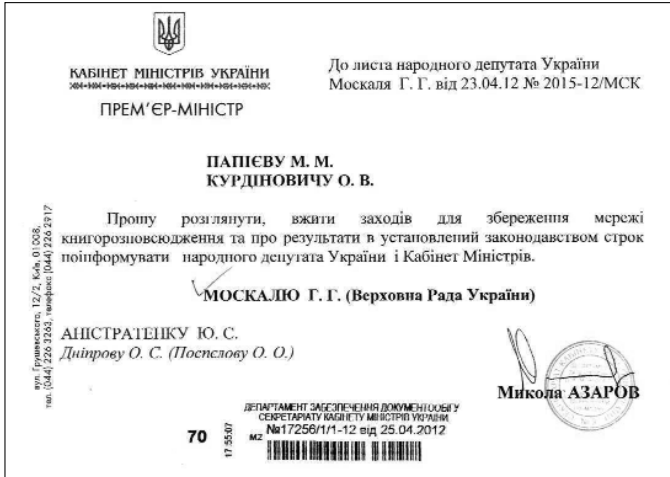

Марія ВИШНЕВСЬКА,
м. Чернівці

Реорганізація чи ліквідація книгарень?

Інформація про те, що влада підкилимно збиралася реорганізувати книгарні Чернівців, які перебувають в обласній комунальній власності, в одне підприємство, збурила громадськість. Особливе занепокоєння не лише у директорів книгарень, а й у громади викликала загроза перепрофілювання книжкових крамниць. На підтримку книгарень виступили опозиційні депутати, Чернівецька обласна організація Національної спілки письменників України, молоді літератори.

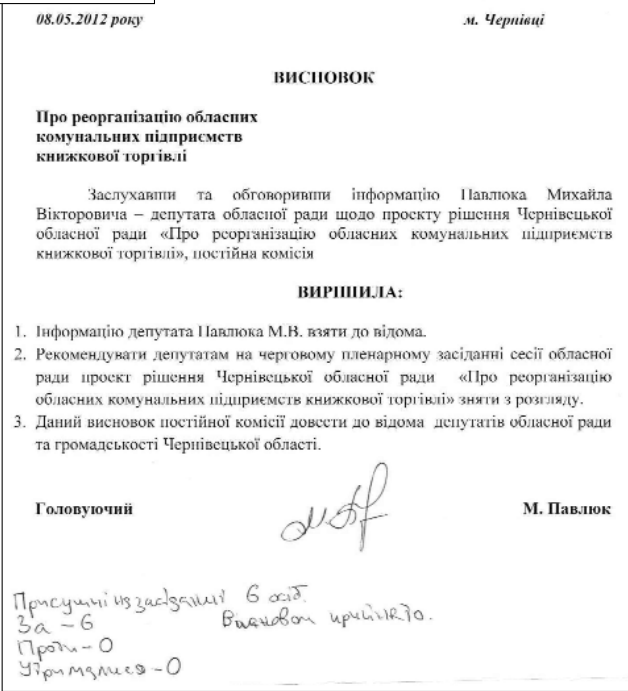
Ті чернівецькі книгарні, яким пошастило тоді втриматися (це заслуга не державних структур, а подвижництво їхніх працівників), нині переживають відродження подій 10-річної давнини, бо саме їх нинішні господарі “будинку з левами” збираються “оптимізувати”. При тому, що обласна влада не вкладає жодних коштів в утримання книгарень, а більшість із них приносять прибуток.

8 травня відбулося чергове засідання постійної комісії Чернівецької обласної ради з правових питань, міжетнічних відносин, транскордонного співробітництва й антикорупційної політики, де серед 11 питань порядку денного розглядався ініційований депутатом облради Михайлом Павлюком проект рішення обласної ради “Про реорганізацію обласних комунальних підприємств книжкової торгівлі”.

Перший заступник голови Чернівецької ОДА Георгій Галиць, який доповідав на першому засіданні комісії про реорганізацію комунальної мережі книжкової торгівлі, визнав, що зміни до пропонованого рішення з цього питання внесли після вказівки М. Азарова “вжити заходів для збереження мережі книгорозповсюдження”, яку він дав голові Чернівецької ОДА М. Папієву.

Але під час засідання з’ясувалося, що рішення, яке запропонував М. Павлюк, про створення робочої комісії, члени якої мали додатково вивчити всі аспекти цього питання, залишилося невиконаним. Як запевнив голова обласної ради Михайло Гайнічеру, він сам виконав за комісією цю роботу. Щоправда, цифри кредиторської заборгованості, яку нібито мають книгарні, присутні на зібранні їхні директори поставили під сумнів. “Такі цифри з’являються тому, що левову частку товару книгарні отримують під реалізацію, а не закуповують книги. Це взагалі якісь дивні цифри. Пан Галиць переплутав дебіторську заборгованість з кредиторською. Чому книгарні розглядають лише як економічну структуру?! Вони не усвідомлюють: якщо ми залишимося без книжкових крамниць, то жахиття аморальності стануть реальністю у Чернівцях”, — наголосила Марина Лібанова, директор книгарні “Букініст”.

Із 10 членів депутатської комісії шестеро присутніх на засіданні проголосували за пропозицію депутата Миколи Салагора:

“Рекомендувати депутатам на черговій сесії облради зняти з розгляду дане питання”. “Для мене це воля абсолютної більшості присутніх, — заявив депутат облради

Михайло Павлюк. — Рішення нашої комісії — приклад того, як депутати, не політизуючи питання, здатні ухвалити консенсусне рішення в інтересах громади Буковини. Дискусія, що тривала протягом місяця, проявила багато фактів, які опосередковано стосуються питання, залишивши без відповіді головне: навіщо і кому це потрібно? І що буде на місці ліквідованих книгарень: бутіки, перукарні чи ще одне відділення банку? Я не бачу серйозних аргументів, чому варто застосувати “вищу міру” для незалежних маленьких книгарень. Вважав би за доцільне шукати можливість, з одного боку, допомогти їм вижити, з іншого — переглянути фінансову звітність цих підприємств”.

Днями за чернівецькі книгарні вступила й Чернівецька обласна організація Національної спілки журналістів України, правління якої звернулося з листом до голови Комітету Верховної Ради з питань культури й духовності Володимира Яворівського, голови Чернівецької облради Михайла Гайнічеру та голови Чернівецької ОДА Михайла Папієва.

Буковинські журналісти здивовані ініціативою реорганізації без бізнес-плану і з порушенням ринкових засад економіки — через створення одного підприємства на базі кількох конкуруючих. “В умовах, коли українське суспільство час від часу лихоманить від владних намірів то зменшити кількість годин викладання української мови, то обійтися без обов’язкового українського дубляжу фільмів, то відредагувати підручники з історії України чи реорганізувати комунальні торговельні підприємства книжкової торгівлі у Чернівецькій області, виникає запитання: а чи не приведе така “реорганізація” до згортання і так кволого ринку української книги? Сподіваємось, ви як державні діячі та люди, що стоять на захисті українських інтересів, також поділяєте нашу стурбованість із приводу можливих наслідків запропонованої реорганізації та зробите все від вас залежне, аби зберегти в області осередки української книги”, — зазначено у зверненні.

Чи дослухаються депутати облради до пропозиції членів комісії, покаже голосування в сесійній залі.

Олег ЧОРНОГУЗ

Я прочитав статтю Анатолія Шпиталія “Пообіч Майдану” (“СП” число 14 за 2012 р.). І абсолютно неприйнятні для мене слова давнього приятеля і гарного поета Миколи Славинського: “Але події 2004 року стали “чи не найбільшою втратою новітньої нашої історії”.

Після цього я собі сказав: “Боже, які ми убогі! Боже, які ми ниці! Боже, які ми вільнолюбні! І — о Боже, які ми протилежні цьому благородному поняттю?!” А я ж нічого прекраснішого за 75 років життя не пережив. Нічого прекраснішого за Помаранчевий Майдан. Саме того, 2004 року, з мого рідного Києва бачив безліч країн, які свої погляди і свої всепланетарні переживання спрямовували на київський Майдан Незалежності.

Мені свого часу випала велика честь бути делегатом від України і виступати з високої трибуни ООН. Тоді в списку ще не було тих країн, які виникли після перебування. Не було, звісно, й Майдану. Але 2004 року у списку ООН постколоніальних країн збільшилося мало не на чверть. І саме 2004 року погляд цих країн, як і решти, був спрямований на наш Помаранчевий Майдан. У мене досі перед очима Варшавський національний університет, його вікна. Мабуть, Польща ніколи не бачила стільки жовто-блакитних прапорів у своїй столиці, як у ті помаранчеві дні. Я бачив пам’ятник великому Кобзареві у Вашингтоні. Я бачив, як у ті дні разом із великим Шевченком піднімався над Вашингтоном і сам Вашингтон. Піднімався за незорого моря наших національних прапорів.

Я п’ять років жив в Україні

Я ніколи не був таким щасливим, як у дні Помаранчевої революції, коли біля свого національного прапора бачив грузинський стяг, прапори прибалтійських республік, Білорусі і навіть російський “триколон”. Я чув слова “старшого брата”, який тримав чужий прапор, переборовши страх, вийшов разом із нами, щоб підтримати нас, українців. Він уголос, не соромлячись сліз, звертався до Бога: “Господи, подаруй мені хоч один такий день у Москві. День Свободи і незалежності. Зніми з мене тавро раба. Чи зможе коли-небудь Москва, моя Москва, дожити до таких днів?!”

Ніколи не забуду й ті Помаранчеві ранки, коли весь люд Майдану, прокинувшись, молився Господу Богу. І мені здавалося, що разом із Майданом, разом із нами, українцями, молиться весь світ. І молиться за нас. Мільйони людей планети жили нашою революцією. Мирною революцією мирного, доброго, усміхненого і вільного народу.

Я пам’ятаю дівчаток і хлопчиків, які з вікон авто розмахували помаранчевими прапорцями. У ті дні мені було страшно тільки за цих діточок. Але як тільки українська міліція заявила, що вона разом із народом, як тільки генерал армії заявив із трибуни, що армія також з українським народом, я зрозумів: цей народ непереможний.

Непереможною була бабуся, яка несла два відра вареної картоплі й пляшку олії й щиро бідкалася, що пляшка тільки одна. Я пам’ятаю її кілька пучечків солі, загорну-

тих у марлю. Вона йшла до штабу, до Будинку профспілок. Ніколи не забуду цих днів. Я дихав повітрям свободи. Мені хотілося, щоб весь світ дивився на нас, українців, які вміють перемагати сміючись. Я тоді видав помаранчеву книжку саме під таким заголовком.

А ще пригадую телефонні дзвінки з діаспори. Мої знайомі й незнайомі розповідали мені, що “ваші дописи” (так діаспора висловлювалася) читають по суботах і неділях у наших українських церквах.

І коли мені тепер кажуть: “Я стояв за Ющенка!”, мені хочеться кинути в обличчя своєму опоненту: “Я ніколи не стояв за Ющенка. Я ніколи не стояв за Тимошенко. Я стояв за свою волю, за волю і незалежність свого народу. Я стояв і мене на Майдан привів не Ющенко, не Юля. Мене на Майдан привів Кучма. Той Кучма, який породив в Україні страшну бацилу двомовності, який знищив моє село — основу основ моєї держави, при якому вбили Гонгадзе, який зі своєю “сім’єю” розграбував Україну і ввів у мені вільну людину і поселив у мені раба”.

Так, я йшов за гаслом “Україна без Кучми”, бо більше не хотів бути рабом. Саме тому вийшов на Майдан і від того досі щасливий. Я з гордістю кажу і казатиму: “Я 5 років жив в Україні!” Лише 5 років у вільній Україні за українського Президента Віктора Ющенка. За великого Президента. І тепер ані тюрма, ані дуло пістолета біля моєї скроні не відбере в мене того, що подарував мені Майдан і Віктор Ющенко, якого цей

Майдан породив. Я тоді не знав... 5 років не знав, що таке страх. 5 років жив в Україні і Україною, жив вільною людиною. І тоді, і сьогодні справа не у Вікторові Ющенку. Справа у моїй і твоїй свободі, українцю. У мирній, вільній, усміхненій і щасливій.

Я ніколи так не пишався своєю Україною, як у ті Помаранчеві дні, коли моя держава показала усьому світові, що бувають революції і без крові.

Я чудово усвідомлюю патетичність своїх слів. І те, що це мої емоції. Але і те, і те на мене сьогодні асоціативно навіває безсмертний Майдан, який увійшов у моє серце, у мою пам’ять, у нашу історію як найпрекрасніше диво з див. І нашу історію як історію Помаранчевої революції ніякі табачники й колесніченки не перекреслять. Вона житиме. Як і те, чого ми сьогодні ще не опінили: воля народу, свобода слова, відсутність страху і невмируще дитинне почуття вільної людини. Своїм днем народження я називаю 2004 рік. Саме цього дня я народився вільним українцем. І цим пишаюся, бо саме з цього дня забув, що таке страх, і саме тоді зрозумів, що таке Воля.

Я низько кланяюсь українському народові, який після Майдану вибрав найдостойнішого Президента (принявши за 20-річну історію нашої Незалежності). Низько, доземно кланяюсь йому за те, що він відновив у мені історичну пам’ять, мову і найдорожче — Волю, яку неможливо буде забрати у мого народу. Забрати тоді, коли панувати-ме авторитарний чи тоталітарний режим, але те, що породив Великий Президент, за словами російського публіциста Анатолія Стріляного, не перекреслить нікому. Навіть тим, хто уже сьогодні хворіє на анемію.

Павло МОВЧАН

Справжня історія народу складається з історій окремих особистостей, які, власне, формують історичне річище, визначають його напрям і потугу. Течія Івана Огієнка — могутня, тож логічно виникає питання: а чому ми тривалий час були відлучені від визначальної постаті Івана Огієнка в новітній історії? Чому навіть за достатньо серйозний часовий відтинок існування України як незалежної держави ми ще не на повний голос вимовляємо імена тих, хто на початках ХХ сторіччя відстоював нашу честь і гідність, хто відчував свою нерозривну спокрепність із великим національним масивом України історичної?

Колись один російський реформатор виголосив гірку сентенцію, яка значною мірою стосується і нас: “Перекопувати людей важко, а перепереконувати майже неможливо”.

І якою треба було бути зарядженою енергетичною потугою особистості, аби в бездержавній нації пробудити інтерес до власного національного буття: з власним проектом держави, культури, історії, мови, перспективи...

Це невелика горстка пасіонарів, які зробили все можливе, аби отямити зденационалізовану масу і своїми безнастанними щоденними трудами витворити те, чого бракувало нації: пробудити в пересічній людині віру в себе і, педалюючи на слові “Україна—українець”, витіснити зі свідомості рабські клеймові знаки “малорос”, “хохол”, “підляшок”. Який величезний масив роботи потрібно було підняти в усіх ділянках і передовсім в освіті! Тому Іван Огієнко береться за цю справу, а далі діє як першопроходець у видавничій, культурологічній, істо-

«Сила нації — в силі її культури»

Голова ВУТ “Просвіта” ім. Т. Г. Шевченка, голова журі народний депутат України Павло Мовчан вручає премію ім. І. Огієнка Віктору Гравовському

ричний, церковний, мовно-інформаційній сферах. І за все це береться Іван Огієнко з вогнем, з виснажливою щоденною працею, адже він добре усвідомлював, що українці успадкували щонайменше два недоліки — “хатокрайство” та зволікання, відкладання на завтрашній день нерозв’язаних проблем. Тому Огієнко все життя невтомно працював, кваліфікував якомога більше, охопити дедалі ширші сфери національного життя, вірячи, що “воскресне Соборна свята Україна, а з нею і церква Христова”. І найважливіші, найвизначальніші слова в процитованих словах Огієнка є “глибоко вірю”... І оце гірчичне зернятко віри, не раз згадуване апостолом Павлом, творило дива, давало снагу, додавало днів,

помножувало лави прихильників. І чи це було тоді, коли він створював міністерство в українському уряді, чи тоді, коли заснував у Кам’янці-Подільському університеті чи відкривав видавництва і нові часописи, чи тоді, коли творив життєписи великих українців, до яких, до речі, необхідно вже долучити нашого ювіляра, якого, як на мене, Українській Церкві потрібно вже й канонізувати. Чи тоді, коли створював катедри, чи будував храми на далекій еміграції, чи тоді, коли перекладав Святе Письмо. Огієнко ніби дотримувався наполеонівської максими: “Краще мовчати, якщо неспроможен діяти”, але діяти з іменем Господнім, у тісній пов’язаності з Господніми настановами. І не дивно, що згодом він із Івана

Огієнка перетворюється на митрополита Іларіона. І все це відбувається в часи сатанинського розгулу, коли від Бога відрікаються верстви, нації, інтелектуали, коли Господні настанови ставали порожнім звуком. Який неймовірно складний шлях до себе, тобто до Бога, отже, до Істини. Який неймовірний огром проробленого, напрацьованого. Для того, щоб зреалізувати себе, потрібно було мати окрім віри ще й — за висловлюванням Євгена Маланюка. “Свідомість, усвідомлюваність національно-державних завдань України, потрібно було мати активно-творчий патріотизм, і просто кажучи — самовідданість”. Євген Маланюк 90 років тому зазначив: “Хтось сказав, що українці не вміють шанувати своїх героїв. А там, де немає пошани до визначних особистостей, не може витворюватися традиція, що грає таку велику роль у вихованні нації, в накресленні її історичних знань і шляхів (Є. Маланюк. Книга спостережень, Торонто, 1966, стор. 263).

Як на мене, взятися за переклад Біблії Івана Огієнка спонукали два мотиви: перший — це глибоке усвідомлення, що Біблія є кодовою книгою загальноєвропейської, а відтак і української культури і величезного духовного та інтелектуального досвіду, що став своєрідною оптикою бачення правди Небесної і Земної, правди Господньої позачасової і правди людської, минутої; а другий, мовний мотив, є також позачасовим і визначальним.

Так само як є дві сфери національного життя, в яких “церква, як стверджує митрополит Георгій (Ходр), — зобов’язана брати участь. Перша — це єдність нації, друга — захист знедолених, переслідуваних, гнаних за їх расу або мову (Людські цінності і стрічі культур. Дух і літера, стор. 127).

У сфері культурології Огієнко розширив межі функціонування української культури, у часовому вимірі “обстоючи неперервність національного культурного розвитку та його еквівалентність генезису нації” (І. Тюрменко). А які важливі висновки зробив він у мовознавстві в потрактуваннях про природу слова, про рідномов’я: “Кожна віра найміцніше зв’язана з рідною мовою народу, бо рідна мова — то основний родючий ґрунт кожної віри, рідна мова — шлях до Бога”.

“Усі церковні богослужіння мусять відправлятися тільки живою мовою свого народу, як то було і в давнину”.

“Церковні проповіді треба виголошувати тільки рідною мовою вірних, бо тільки вона найглибше промовляє до душі слухачів і найкраще будувє їх для добра”.

“Державним народом не може стати народ — невідома нація, що не має соборної літературної мови, спільної для всіх його племен”.

“Найвища й найміцніша духовна організація єдності народу — то соборна літературна мова”.

“Ніякий уряд не відважиться забирати чи зменшувати волю народів-націй, зцементованому соборною літературною мовою”.

“Нація, духовно об’єднана соборною глибоко розвиненою літературною мовою, конче стане державною”.

“Сила нації — в силі її культури”.

У цих карбованих рядках-заповітах перед нами стоять важливі, заактуалізовані сьогоденням завдання, поставлені понад 70 років тому. Будьмо свідомі цього і будьмо відповідальні за той скарб, який успадкували. Тобто будьмо самими собою, як того домагався великий Син України, Іван Огієнко — митрополит Іларіон...

Микола ЦИМБАЛЮК
Фото Олеса ДМИТРЕНКА

Хоча навіть сьогодні було б передчасно стверджувати, що рудименти совєтсько-московського імперського ставлення і нашої п’ятої колони до права українців на власну, правдиву історію відпали як хвіст у плазуна. Тож затяте україноненависництво залишається незмінним і таким же підступним, цинічним. Це зайвий раз продемонструвало обговорення у Верховній Раді України постанови про відзначення 130-річчя Огієнка, яку підготував голова ВУТ “Просвіта”, народний депутат України Павло Мовчан. Один із регіоналів різко виступив проти, мотивуючи тим, що, мовляв, митрополит Іларіон (Огієнко) 1941 р. зустрічав із хлібом-сіллю у Житомирі німецькі війська. (Насправді ж митрополит із 1920 р. до самої смерті в 1972 р. жив у вигнанні, за кордоном). Нахабна брехня Юрія Болдирєва викликала хвилю обурення не лише в українських депутатів, а й серед земляків-житомир’ян Огієнка. Глава Житомирської облдержадміністрації змусений був телефонувати проватору з депутатським мандатом, але змінити ситуацію не вдалося, представники парламентської більшості проголосували проти відзначення ювілею на державному рівні.

Слава Богу, що просвітянам, товариству Івана Огієнка, НСПУ, Фонду сприяння розвитку мистецтв, житомирським освітянам і за дієвою підтримки керівництва

Благослови, душе моя, Україну!

В Українському домі відбулося вручення престижної премії ім. Івана Огієнка, співзасновником якої є Всеукраїнське товариство Івана Огієнка, Житомирська облдержадміністрація та облрада, Національна спілка письменників України, Фонд сприяння розвитку мистецтв, ВУТ “Просвіта” ім. Т. Г. Шевченка. Сімнадцятий рік поспіль її лауреатами стають відомі діячі літератури, науки, освіти, а також ті, хто здобув визнання в царині громадсько-політичної та духовної діяльності. Від 1995 р., коли її отримували перші лауреати в приміщенні Брусилівської райдержадміністрації і до дня нинішнього, 10 травня 2012-го, коли один із найпрестижніших концертних залів столиці зібрав учасників, гостей і глядачів, пройдена величезна дистанція. Оцінюється вона не роками, а зробленим лауреатами, рівнем повернення національної пам’яті і зміною ставлення громадян до одного із найславніших імен України — І. І. Огієнка.

Житомирської облдержадміністрації й облради вдалося гідно і на високому рівні провести не один захід із ушанування Велико-го земляка.

Саме **Великого**. Бо в сузір’ї славних імен, якими пишається Україна, які принесли й приносять їй світову славу, яскравою зіркою горить ім’я Івана Огієнка. “Видатний державний, громадський і релігійний діяч, філософ, історик, філолог, мистецтвознавець, блискучий письменник Іван Огієнко став, — сказав **Володимир Шинкарук**, ведучий історико-краєзнавчого та культурно-просвітницького дійства з нагоди вручення премії ім. Івана Огієнка

“Гаряча молитва моя — найперше за Вас”, — символом талановитості, всебічної обдарованості української нації”. Премія його імені покликана вшановувати і відзначати тих, хто продовжує його справу в гуманітарній царині. Приємно зазначити, що особливо в останні роки ця престижна нагорода набуває дедалі більше громадського розголосу й ваги. Ще один доказ цього — церемонія відзначення лауреатів премії ім. Івана Огієнка 2012 року в Українському домі.

Павло Мовчан, голова Комітету у справах премії ім. І. Огієнка, відкриваючи урочистості, мав рацію, коли сказав, що постать Ве-

Глава Житомирської облдержадміністрації Сергій Рижук (праворуч) вручає огієнківську премію Миколі Покропівному

ликого Українця ще у дорозі до нас. Багато хто й досі не усвідомлює, що спонукало Івана Огієнка прийняти духовний сан і зайняти митрополічу кафедру. Які були мотиви, що змусило цю людину сісти за величезний капітальний труд — переклад Біблії? Відомо, що на той час уже існував її переклад українською мовою. Важко зрозуміти, як могла ця людина за надзвичайно складних суспільних і побутових обставин працювати 24 години на добу, написавши впродовж життя тисячі й тисячі сторінок наукових розвідок, статей, книжок з різних галузей знань. Яка подвiга, яка сила ру-

хала ним, тоді коли він повертав світові українські скарби духовності, досліджував витoki української культури, українського слова... Не менш важлива потреба зрозуміти і зробити висновок, чому нині ми, маючи уже власну державу, не виконуємо тих заповітів, які він нам залишив. Може, тому, що забули його пророчі слова: дорога до Бога можлива тільки тоді, коли ти опановуєш рідним словом, дорога до Бога — через рідне слово.

Присутні прихильно сприйняли слово **Сергія Рижuka**, глави Житомирської облдержадміністрації, який перейняв естафету

нагородження лауреатів. Своє ставлення до пам’яті Івана Огієнка він засвідчив уже тим, що особисто взяв участь у столичному дійстві. Щиро зізнався: “Навіть земляки Огієнка на Житомирщині, його малій Батьківщині, зробили лише перші кроки до усвідомлення величчя його постаті”. Хоча заради справедливості варто сказати, що обласне керівництво у співпраці з районним уже відкрили пам’ятник у Брусиліві, за їхньої фінансової підтримки завершується ремонт музею Івана Огієнка. Його ім’я присвоєно Житомирському культурно-мистецькому коледжу, в обласному центрі є вулиця Огієнка. І все ж Сергій Миколайович переконаний, що зроблено недостатньо. Бо подвижництво митрополита Іларіона, його внесок у національну культуру — безцінне національне надбання. “Українцям просто так прочитати і забути все написане ним не вдасться, — підсумував він. — На це мають піти великі зусилля, глибокі роздуми, усвідомлення більшості із нас як частини великого народу. Ми ж, земляки, мусимо почуватися щасливими, що маємо Івана Огієнка”.

Микола Тимошук, перший лауреат премії Огієнка (1995 р.), доктор філологічних наук, професор,

Патріарх УПЦ КП Філарет вручає
Огієнківську премію Юрію Дорошенку

Митрополит Іларіон зумів згуртувати коло однодумців, довівши нашим злостивцям, що злоба, заздрість, розбрат не характерні для українців. Упродовж дев’яти років це видання несло у вільну Європу, за океани — в Австралію, Північну і Південну Америку — українське слово. Видавців ніхто не підтримував, тоді як подібні російські емігрантські видання отримували фінансовий допінг із Москви. 1939 р. німці закрили легендарний журнал.

сокий інтелект робили свою справу. Він був однією з тих крапель, що точили камінь безпам’ятства.

Його приклад наслідують дослідники і шанувальники життя й творчості митрополита Іларіона. Починаючи від 119-ї річниці, вони наполягають на необхідності вшановувати гідного сина українського народу на державному рівні. Репліка “інтелектуалів” із Верховної Ради відома й не є несподіванкою для нас. Не маємо ілюзій і щодо того, що власники куплених “професорських” звань і “докторських” ступенів збагнуть що-небудь із уже Огієнкових книжок, що видаються за редакцією Миколи Тимошука згідно з видавничим проектом Фондації ім. митрополита Іларіона (Огієнка) у двох серіях: “Рукописна спадщина” і “Зарубіжні першодруки”. З 1997 р. їх видано 14, зокрема “Українське монашество”, “Розп’ятий Мазепа”, “Слово про Ігорів похід”, “Українська культура”, “Рідна мова”, “Українська літературна мова”, “Історія українського друкарства”, “Українська церква” тощо. Незабаром побачить світ “Містечко Брусилів та його околиці”. До речі, на ці книжки ні держава, ні жоден із мільярдних чи мільйонних олігархів, що багатіють на очах коштом і працею українського народу, не дали й копійки. Тож не дивно, що канадська сторона дійшла висновку (не лише з цих міркувань), що передавати велетенський безцінний архів Івана Огієнка згідно з його заповітом (коли Україна і її Церква стане незалежною) Києву було б передчасно.

Про те саме говорив і *Святійший Патріарх Київський і Всєї Русі-України Філарет*, який поздоровив лауреатів і привітав учасників зібрання, присвяченого 130-річчю Івана Огієнка. “Нині український народ, — зазначив він, — проходить випробування: гідний він мати свободу, незалежність, чи знову — рабство”. Святійший подякував Товариству “Просвіта”, що воно не дає заростати бур’янами безпам’ятства могили великих синів України. Оцінюючи зроблене митрополитом Іларіоном для рідного народу, він зупинився на його пастирській діяльності. “Чому професор, державний діяч став митрополитом?” — запитав він. І відповів: “Бо розумів, що без незалежної церкви жодна держава не може існувати. Тому він із самого початку разом із Симоном Петлюрою, який також мав духовну освіту, звернув увагу на українську церкву. Вона мусить бути незалеж-

пам’ять, запалює вогнем любові й правди неоспалі наші душі. І велич людини полягає в тім, що вона помирає, але продовжує діяти своїми справами і прикладом власного життя. Допоки людина в душі не переможена, доти, навіть переходячи у світ потойбічний, перемагатиме і вестиме за праведну справу, до святої мети живих”. Мета ж — незалежна держава, Помісна Українська Церква, право українців бути господарями на власній прабатьківській землі. А такі, як митрополит Іларіон (Іван Огієнко), навіть залишатимуться зірками, що навіть помираючи, нестимуть чисте світло душ своїх крізь віки на землю, зігріваючи наші душі й освітлюючи шлях України в майбутнє.

Про це різними словами, але однаково широко й проникливо говорили цьогорічні Огієнківські лауреати: **Михтодь Волинець, поет, прозаїк, правозахисник**

Голова Житомирського ОО ВУТ “Просвіта” Святослав Васильчук отримує
премію ім. І. Огієнка з рук глави Брусилівської РДА Василя Шпаковича

ною, незалежною від Москви. І якщо така церква буде, то й держава буде, а якщо такої церкви не буде, то й держава довго не втримається як незалежна. Бо церква — то душа народу, це та рушійна сила, яка спонукає людину йти на самопожертву, відкидаючи всі спокуси цього світу і досягати своєї мети. Для того, щоб йти цією прямою дорогою, треба мати сильний дух. Митрополит Іларіон мав такий сильний дух...

Він помер, але живе душею, написане ним будить наш розум і

(м. Ворзель, Київська обл.); **Віктор Грабовський, поет** (м. Біла Церква); **Сергій Стельникович, ст. викладач кафедри редагування та основ журналістики Житомирського держуніверситету ім. І. Франка; Микола Покропивний, директор Житомирського коледжу культури і мистецтв ім. І. Огієнка; Святослав Васильчук, журналіст, голова Житомирського ОО ВУТ “Просвіта”; Юрій Дорошенко, релігієзнавець, журналіст...**

А завершилося нагородження і вшанування лауреатів Всеукраїнської премії ім. Івана Огієнка в Українському домі неперевершеним за барвами, темпераментом, талантами, голосами, музикою і рівнем виконання концертним. Із вокально-хореографічною композицією “Краю мій рідний, краю поліський” виступив ансамбль пісні і танцю коледжу, яким керує М. П. Покропивний. Захват, з яким зустрічали глядачі пісні “Ой у вишневому садочку”, “Не питай”, “Купальська”, “Очерет лугом...”, “Квітка душі” (Ліна Шеремет), “Українську концертну п’єсу” К. М’яскова, хореографічні композиції, можна відчувати й побачити у відомих концертних залах на виступах найталановитіших митців. А на завершення — щемливо-прекрасна пісня у виконанні Огієнкової землячки, лауреатки його премії, заслуженої артистки України Ірини Шинкарук. А ще — по-мистецьки довершений духовний спів хору Київської духовної академії.

Петро Борсук вручає просвітянські видання, а професор Микола Тимошук
дарує книги Івана Огієнка лауреату премії його імені Сергію Стельниковичу

який ось уже понад двадцять років досліджує життя і творчість Івана Огієнка, не може говорити про нього без хвилювання. І цього разу пригадав довоєнні (1933 р.) сторінки життя Огієнка. На той час поляки за спротив полонізації українських студентів вигнали його з Варшавського університету, позбавивши права викладати слов’янську філологію. Перебуваючи на чужині, з невиліковно хворою дружиною, прикутою до ліжка, він залишився без роботи, без шматка хліба. В Україну йому дорога була закрита — для совєтської влади він був лютим ворогом. Та всупереч ворожому оточенню і нестерпним обставинам у нього виникає ідея створити загальноосвітній часопис “Рідна мова”. На ту пору сотні тисяч українців, які змушені були втекти за кордон від більшовицького “раю”, опинилися у чужому мовному і культурному середовищі. Тож гасло журналу “Для одного народу — одна літературна мова і вимова, один правопис” на довгі роки став об’єднавчою ідеєю для емігрантів, що берегла їхню національну гідність, рятувала від асиміляції.

На сцені Українського дому — ансамбль пісні і танцю Житомирського коледжу культури і мистецтв ім. І. Огієнка

«Це слід зробити негайно...»

Микола ПШЕНИЧНИЙ,
м. Дубно

Гурій Бухало — автор сотень публікацій у часописах і наукових збірниках України та закордоння. Окремими виданнями теж побачили світ кілька його досліджень, зокрема й у місті Дубні. А передувало цьому ось що...

Зауважимо, що правопис оригіналу зберігаємо, тож не слід дивуватися прикметникові ще сталінського крою “Дубнівський” (замість “Дубенський”) чи еСе-СеРові, чи вулиці Жовтневій, — адже йдеться про документ “Свідчення про реєстрацію газети “Наш край”, датований 1990-м роком. Цитую: “Дубнівський міськвиконком на основі Закону СРСР “О печати и других средствах массовой информации” і Постанови Верховної Ради СРСР “О введении в действие Закона СССР “О печати и других средствах массовой информации” від 12 червня 1990 року на своєму засіданні 8 серпня 1990 року рішенням № 289 зареєстрував газету “Наш край” як орган Дубнівського Товариства української мови імені Т. Шевченка.

Адреса редакції: вулиця Жовтнева, 68.

“Наш край” буде фінансуватися за рахунок доходів від реалізації газети, публікацій реклам та оголошень, добровільних пожертвувань трудових колективів, організацій, окремих громадян та інших надходжень.

Газета “Наш край” головним у своїй діяльності ставить поширення правдивої інформації про політичне, економічне, соціальне, духовне життя в місті і районі, про найголовніші події в області, республіці.

Газета “Наш край” — незалежна від будь-яких політичних партій, масових рухів, громадських організацій і приватних осіб, крім її засновників, видання.

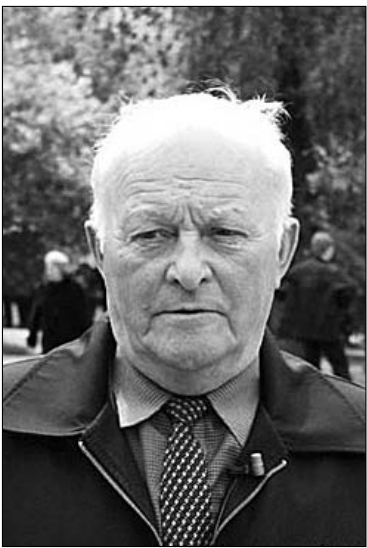
Газета випускатиме літературні, краєзнавчі та інші додатки.

Голова міськвиконкому В. Р. Мамчур

Керуюча справами виконкому Г. С. Нежелінська”.

Таким чином, уже 29 серпня у Дубенській друкарні відтиражувалося перше число такого довгожданого часопису “Наш край”. А 14 вересня прийшов до читачів майже тисячним накладом перший буклет краєзнавчої серії колишнього сталінського політв’язня, лауреата просвітнянської премії імені Грицька Чубая, бібліографа, філателіста, бібліофіла, філокартиста, публіциста, етнографа, випускника Дубенської гімназії 1935 року Ігоря Дмитровича Лозов’юка “Віч-на-віч з Дубном (нотатки краєзнавця)”.

А числом 5 цієї ж серії став “Форт над Іквою” Гурія Бухала — про унікальну фортифікаційну споруду неподалік села Тараканів на Дубенщині. Вихідні дані повідомляють, що спонсорами 12-сторінкового видання були Дубенське Товариство української мови імені Тараса Шевченка і колгосп “Прогрес”. Здано на виробництво 30.10.1990 року, а до друку підписано 1.11.1990 р. Вельми оперативно! Друк офсетний. Ціна — 50 копійок. На останній сторінці — варта уваги

Незабаром у Рівненському обласному краєзнавчому музеї відбудеться ювілейна науково-теоретична конференція, присвячена видатному краянину, кандидату історичних наук, прекрасному ентузіастові-просвіт'янину, авторові понад семисот публікацій про славу минувшину українського народу Г. В. Бухалу. Народився він 1932 року в літописному селі Дермань тодішнього Дубенського повіту Волинського воєводства (нині — Здолбунівський район Рівненської області). Чимало його наукових досліджень мають безпосередній стосунок до рідного краю. 2006-го був удостоєний премії імені Ігоря Свешнікова у галузі охорони культурної спадщини, започаткованої Державним історико-культурним заповідником міста Дубна.

примітка: “Авторський гонорар перераховується на спорудження пам’ятника Т. Г. Шевченку в місті Дубні”. На початку, так би мовити — для знайомства, фотопортрет і біодовідка автора.

Після передмови йдуть розділи: “Історія будівництва форту”, “Аж 105 казематів...”, “Повстання, мітинги, бої”, “Згадують очевидці”, “Стан — аварійний!”, “Яке майбутнє пам’ятки?” Є також 5 ілюстративних світлин.

Хоч як парадоксально, але своєї актуальності це видання не втратило й досі, про що свідчать такі рядки: “...Пора заглянути у майбутнє форту, який споруджували протягом тривалого часу тисячі працюючих рук жителів колишнього Дубенського та навколишніх з ним повітів. Отже, цей комплекс споруд, який налічує вже понад сторіччя, — пам’ятка архітектури, і треба її взяти під охорону держави. Але це ще й пам’ятка історії. Значить, повинна бути ще і охоронна дошка про те, що форт охороняється державою. Це слід зробити негайно!...”

На жаль превеликий і на сором вселенський, як мовлять у народі, й досі кіт не валився: немає ні дошки, ні будь-якого іншого відповідного знака, ні належної охорони. Хоча спроби були...

Насамкінець прочитаємо й це непроминальне прохання-благання незабутнього Гурія Васильовича: “Саме життя підказує нагальну потребу відновити форт, але, звичайно, не для військових цілей. Треба зробити все, щоб форт став екскурсійним, туристським об’єктом. Чи реально це? Думається, що так...”

Через кілька тижнів — 21 листопада — ми знову благословили у світ кільканадцятсторінковий його буклет: “Дерманський Свято-Троїцький монастир”. Вступне слово, розділи “Споруди монастиря”, “Нелегкі селянські будні”, “Давній осередок культури”, “Дерманська друкарня”, “Мелетій Смотрицький”, “Від унії — до православ’я”, “Трагедія монастиря”, а ще — чотири фотографії, зроблені автором у його рідному селі.

Дуже болоче видання!

Злободенне й донині, позаяк на 10 сторінці читаємо: “...Мо-

настир був свідком цілого ряду подій, які відбувалися в краї. Вистояв він під час страшних битв. Але не вберегли його дерманці вже у мирний час. Бо восени 1945 року бандитська рука піднялася на безцінну пам’ятку історії та архітектури — дзвіницю-вежу. Її підпалили. Згоріло у ній все, що могло згоріти...”

А через кілька абзаців: “...І ще одна біда спіткала монастир... у запалі боротьби з релігією тодішні керівники району, області, мабуть, і республіки, вирішили розправитися з храмом. Його закрили, як розсадник “мракобісся”. Це сталося після того, як він відсвяткував своє 450-річчя. І як у насмішку над колишнім центром культури, освіти, всілили сюди спецшколу-інтернат...”

Потім автор наголошує на терміновій доцільності передачі Дерманського монастиря Українській Церкві, оскільки саме це “відмічали на своїй нараді представники обласного управління народної освіти, обласної організації Українського Товариства охорони пам’яток історії і культури, обласного краєзнавчого музею, обласної організації Спілки письменників України з участю місцевої сільської Ради народних депутатів і дирекції спецшколи-інтернату... Вирішено, що 8 грудня ц. р. на храмі в урочистій обстановці буде посвячено хреста з купола церкви та іконостас. Відкриється у цей день і меморіальна дошка, присвячена Мелетію Смотрицькому...”

Так, такі з’явився офіційно на сивих церковних мурах, згідно з чинним законодавством, прекрасний бронзовий пам’ятний знак. Пригадую, як під лапатами снігом на велелюдному урочистому мітингові довелося виступати й мені разом із Гурієм Васильовичем — адже саме у криптах Свято-Троїцького храму архімандрит Дерманського монастиря і похований. До речі, славетного просвітителя, автора безсмертної “Грамматики словенської”, доля привела до Дермані з міста Дубна, де він деякий час був настоятелем Спасо-Преображенського монастиря на одному з островів річки Ікви.

А невдовзі приголомшлива новина: середньовічну україн-

ську святиню самовільно, підступно захопили монахи Московського патріархату, ще й поглумилися над історією нашої, бо зняли-скинули меморіальну бронзову дошку М. Смотрицькому, чия унікальна, дивовижна книжка майже 200 років була єдиним підручником граматики для українського, російського, білоруського народів.

Хоч як прикро це констатувати, але кричуща несправедливість триває й нині (як, між іншим, і в Почаївській лаврі, й у Кореському православному жіночому монастирі, й на джерелі Святої Анни у селі Онішківці Дубенського району...). Хоч бери та й знову перевидавай те, що тиражувалося мною ще до Незалежності України!

Цілком закономірно, що тодішні мізерні наклади розійшлися миттєво і зараз є небаякими раритетами. Це стосується не лише видань Г. В. Бухала, а й десятків інших авторів “Нашого краю”.

Уважно гортаю архівні папки видавництва і враз натрапляю на конверт величеського формату зі зворотною адресою: м. Рівне — 24, вул. Ленінградська, 18. Тоді, на початку грудня 1990-го, надійшла мені ще одна бандеролька від Гурія Васильовича — шестисторінковий машинопис “Професор Шумовський із Мирогощі”. Як редактор і як мирошанець, я був шокований! Тож негайно опублікував цю прекрасну річ у двох числах нашого просвіт’янського часопису — 19 і 26 грудня. По суті, це було чи не найперше розлоге знайомство моїх земляків зі славетним, легендарним краянину, випускником і викладачем Дубенської гімназії, співзасновником першого (антрополого-археологічного!) дубенського музею, священиком, першим з українців дослідником Африки, педагогом, журналістом Юрієм Федоровичем Шумовським.

Починалася ця стаття так: “ИЛ-62”, плавно відірвавшись від бетонки монреальського міжнародного аеропорту “Мірабель”, залишивши вогні міста позаду, взяв курс на Нью-Йорк. Через лічені десятки хвилин лайнер торкнувся колесами зльотної смуги аеропорту “Джон Кеннеді”. Дуже швидко пройшовши формальності, пов’язані з прибуттям у США, я опинився в міцних обіймах вже досить таки літнього, стрункого, підтягнутого по-американськи, чоловіка. Це був професор Ю. Ф. Шумовський. Я його впізнав одразу ж: цьому допомогли фотографії, які він надсилав протягом десятків років нашого листування...”

Згодом, завдяки дубенському краєзнавцеві-просвіт’янину Ігореві Лозов’юку, і я почну активно листуватися з о. Юрієм. І вже потім видам у Дубні масовим накладом зі своєю післямовою його книжку “Дещо про наші писанки”, після чого Ю. Ф. Шумовський подарує понад десять тисяч документів і матеріалів про свою феноменальну родину Державному історико-культурному заповіднику Дубна, яка прославила Україну на п’яти материках. Це вже згодом він стане Почесним громадянином міста Дубна...

А тоді, року 1990-го, все це тільки починалося. Гурій Васильович Бухало теж брав у цьому якнайактивнішу участь.

Дзвінки крізь серце

Інна РУСНАК,
м. Новодністровськ

Школа — невід’ємна часточка ества відмінника освіти України, володаря медалі Антона Макаренка й ордена Дружби народів, лауреата премії ім. О. Поповича, почесного громадянина міста Новодністровська Анатолія Шамбри, автора книжки спогадів “Дзвінки крізь серце”, яка нещодавно вийшла з друку у Чернівецькому видавництві “ДрукАрт” (дизайн обкладинки — Володимир Шпирка).

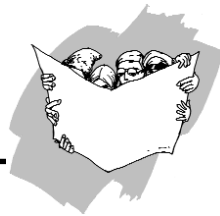
1974 року розпочалися терни та радощі директорства Анатолія Васильовича у Новодністровській середній школі, яка стала найбільшою в районі, а згодом — серед найбільших шкіл області — тут навчалось 1600 учнів у 57 класах.

“Це не звичайна міська або сільська школа, а школа-новобудова, яка була зведена одночасно з будівництвом наймолодшого міста Буковини — Новодністровська, а головне — Дністровських ГЕС і ГАЕС на р. Дністер”, — ідеться в анотації до видання. Цю школу автор очолював із 1974 до 2001 року. У книжці розповідається про форми і методи роботи колективу, подано світліни різноманітних заходів.

На презентації книжки сторінками історії школи й людських доль повели ведучі свята — директор міського музею Галина Разгонюк та автор вступного слова до видання, член НСЖУ, редактор газети “Наша газета. Новодністровськ” Інна Гончар. Теплими спогадами поділилася вчителька української мови та літератури Л. М. Попова: “Коли вперше 1974 р. розпочав навчання наш освітній заклад, створений на базі Ожівської восьмирічки, радість дітей і батьків, хвилювання вчителів, настанови Анатолія Васильовича, поосінньому тепле, ласкаве сонячне проміння, різнобарв’я квітів, срібні звуки шкільного дзвоника — все це злилося у єдину і небачену хвилю, котра злетіла у височінь, розпочавши літопис такої дорогої нам школи. І хоч би які труднощі виникали — все було під силу. Я пишаюся тим, що стояла разом із талановитим директором та іншими членами нашого маленького, проте дружного і цілеспрямованого колективу біля витоків освіти Новодністровська”.

Роки співпраці згадували колишній завідувач Сокирянського райво Л. І. Мех, тодішній заступник директора з навчально-виховної роботи Т. Д. Гончар, перший завгосп В. Й. Ткач, інші члени колективу. Привітали “іменинника” один із авторів передмови цього літопису, член НСПУ та НСЖУ І. С. Нагірняк, начальник відділу гуманітарної політики С. М. Лазаренко разом із когортою освітян, секретар міської ради, М. В. Лутчак, заступник голови Сокирянської РДА П. П. Бескупський.

На завершення автор щиро подякував усім, хто допоміг підготувати та видати його первістка.

Кость Врогновський-Сивошапка

Благодійна ініціатива “Героїка” заявила про свій намір встановити пам’ятник на могилі полковника ветеринарної служби Армії УНР Костя Врогновського-Сивошапки.

У Рівному з’явиться Хрест Симона Петлюри

Видатний херсонець брав активну участь у Перших визвольних змаганнях 1917 року. Обіймав високі адміністративні та військові посади в установах УНР та Української Держави. З 1920 року мешкав на Волині. Працював ветлікарем у Рівному. Здобув високу пошану серед ветеранів Армії УНР, адже надавав скаліченим козакам і старшинам матеріальну допомогу. Брав активну участь у громадському житті Рівного, зокрема став ініціатором створення “Мистецького товариства”, що дало можливість організувати виставки праць українських митців. Був головою батьківського комітету Рівненської української приватної гімназії.

Мешкаючи далеко від рідного Миколаєва, полковник намагався бути максимально корисним рівненській громаді. Його стараннями збудовано пам’ятник на могилі командувача Дієвої армії Української Народної Республіки Василя Тютюнника. Саме біля цієї могили, на Дубенському кладовищі Рівного, поховали Врогновського-Сивошапку згідно з його заповітом.

У період радянської окупації могила Костя Германовича занепадала. Українці боялися навіть наближатися до поховань воїнів Армії УНР. Сьогодні над похованням

полковника стоїть старенький хрест, званий із водопровідної труби. Активісти “Героїки” вирішили його замінити на традиційний для воїнів Армії УНР пам’ятник — Хрест Симона Петлюри. Для реалізації цього задуму необхідно близько 3000 грн. Кошти вже збирають на малій батьківщині Врогновського-Сивошапки — у місті Миколаєві.

До благородної справи може долучитися кожен, переказавши гроші на картковий рахунок ПриватБанку:

4149 6050 5112 4386

Слабоспицький Олег Олександрович
Докладніше довідатися про встановлення пам’ятника можна за тел. 066 342 13 88 (Олег).

Довідка. Благодійна ініціатива “Героїка” — громадський рух, який ставить за мету відродження українських військових поховань, встановлення пам’ятників і пам’ятних знаків на честь борців за незалежність України. Від часу появи (2010 р.) “Героїка” встановила понад 15 монументів і пам’ятних знаків у Києві, Херсонській, Рівненській, Черкаській, Тернопільській і Київській областях.

БІ “Героїка”

Відзначили ювілей Галини Дидик

Тетяна БІДЗІЛЯ,
м. Бережани Тернопільської обл.

На Бережанщині відбулися заходи з ушанування 100-річчя від дня народження референта підпільного Українського Червоного Хреста (УЧХ), зв’язкової Головного командира УПА Романа Шухевича Галини Дидик (“Анни”).

У Шибалині біля пам’ятника уродженці цього села відбулося спецпогашення худож-

ніх ювілейних конвертів. У заходах узяли участь представники влади, краєзнавчого музею, відділення зв’язку, Асоціації філателістів України, клубу “Колекціонер”, місцевої школи. Ювілейні дійства були й у Шибалинській школі, гімназії та музеї. Важливими були спогади старших мешканців села про патріотичну родину Дидиків, епізоди вистави “Зв’язкова Генерала” отця Зіновія Караса, відеозапис спогадів племінника повстанки Любомира Васківця, перегляд кадрів кіно-

фільму “Нескорені”, розповіді вчителів, запрошених, зворушливі пісенні й поетичні виступи. Бережанці вивчають біографію Г. Дидик, відомості про її навчання в Бережанській гімназії, вчительській семінарії, про націоналістичну діяльність в ОУН та УПА, перебування в Мордовських таборках.

У краєзнавчому музеї відбулася всеукраїнська науково-практична конференція “Громадсько-політична діяльність Галини Дидик — зв’язкової генерала-хорунжого Романа Шухевича”. Учасники конференції та гості музею мали можливість оглянути виставки “Відродження в один кінець”, “Правда про УПА”, фотовиставку з Яворівського архіву УПА, філателістичну — “Командир безсмертних”, листи і речі Г. Дидик, літературу, зокрема книгу Олександра Панченка “Зв’язкова Генерала Галина Дидик: “...На жаль, і я жива...”, а також покласти квіти на могилу цієї мужньої жінки, котра похована на Бережанському кладовищі.

Галина Дидик не припиняла боротьбу проти ворога й після свого звільнення. Підтвердження тому — листи, де вона викривала систему, яка нищить усе передове, високе, українське. За самовіддану національно-визвольну боротьбу її нагородили 1945 року Бронзовим, а 1947 року — Срібним хрестами Української Повстанської Армії. 29 грудня 1979 року мужня українська героїня відійшла у вічність. У серцях патріотів залишається повага до Людини, яка, пройшовши тернистий шлях, до кінця пронесла віру в краще майбутнє українського народу.

Жінка — миротворець у сім’ї, країні та світі

Валентина ЄФРЕМОВА,
заступник голови правління Міжнародної громадської організації “Федерація жінок за мир у всьому світі”

У столиці України відбулася V міжнародна конференція “Жінка — миротворець у сім’ї, країні та світі”. Голова правління МГО Тетяна Коцеба, мати п’яток дітей, привітала присутніх із Днем матері.

Головна мета федерації — збереження миру на планеті. Протягом року активістки федерації відвідали Київщину, інші області, здійснювали акції матеріальної допомоги, зустрічалися з ветеранами Вітчизняної війни, ліквідаторами Чорнобильської катастрофи, вихованцями дитячих будинків.

В обговоренні доповіді взяли участь і гості із закордоння — регіональний представник федерації в Північній Англії місис Джозефа Борові, голова російського відділення федерації Ольга Вакулинська.

Голова Українського відділення Федерації в Японії Фудзю Норіко понад 15 років займається волонтерством, вона говорила на конференції про те, що щастя та мир треба виховувати насамперед у родинах.

Традиційно відбулася церемонія нагородження “Жінка року”. Були відзначені: керівник ВГО “Спілка жінок України” Марія Орлик, відповідальний секретар Київської Спілки журналістів Алла Малієнко, народна артистка України Галина Яблонська, багаторазова чемпіонка світу і Європи Олена Пахольчик, доцент кафедри іноземних мов Інституту міжнародних відносин м. Києва Олена Григорова, директор Палацу культури “Дарниця” Ніна Кузнецова, голова Ради багатодітних сімей Шевченківського району Києва Любов Мулярчук, голова “Земляцтва “Позняки” у Києві” Ніна Покотило, заслужений лікар України Ірина Сигаєва.

Про забутого письменника нагадала меморіальна дошка

Євген ЦИМБАЛЮК,
Рівненська обл.

Авенір Коломиєць — ім’я цього самобутнього письменника, громадського діяча, журналіста, редактора, видавця, самовідданого патріота України наразі ще тісніше пов’язалося із селом Малі Сади, що в Дубенському районі. Це сталося завдяки меморіальній дошці, яку тут відкрили. Авеніра Коломиєця за універсальність таланту свого часу називали “волинським Франком” і пам’ять про нього почала відроджуватися на зорі української незалежності.

Загалом випускник Варшавського університету й інституту театального мистецтва понад п’ять років викладав на Дубенщині. Під час Другої світової війни він оселився у Дубні, зосередився на журналістській, видавничій роботі. Активно співпрацював із газетою “Волинь”, яку редагував Улас Самчук. Він протестував проти насильницького вивезення волинян до рейху, за що його двічі заарештовувало гестапо. Пропагував українські національні ідеї, через це мав неприємності і з радянською, і з німецькою владами. Письменник дивом уник смертної кари, емігрувавши в Австрію. Помер у вигнанні восени 1946 року в австрійському Зальцбурзі.

Визначено найпопулярніші книги Рівненщини

Лідія РИБЕНКО,
голова Рівненської обласної організації Національної спілки України

У Рівненській області вже третій рік поспіль визначають найпопулярніші твори місцевих авторів. Нинішнього року цей вибір було зроблено за допомогою інтернет-голосування і за рішенням поважного журі, до складу якого ввійшли письменники, науковці, бібліотекарі, краєзнавці, художники, громадські діячі краю.

Переможців обрали в десяти номінаціях, і їхнє відзначення офіційно відбулося у Рівненській обласній бібліотеці. Відтак найкращим історико-краєзнавчим виданням став журнал “Погорина” (головний редактор Євген Цимбалюк), довідковим — енциклопедичний довідник “Митці Рів-

ненщини” Богдана Столярчука, прозовим — історичний роман Сергія Курінного “Вогонь і попіл”, із мемуаристики й документалістики — “Добром зігрите серце” Андрія Кондратюка, для дітей — загадки та шаради “Зметикуй і розкумекай” Ростислава Солоневського, для юнацтва та молоді — роман Петра Кралоюка “Шестилине, або Корона дому Острозького”, поетичною збіркою — “Кленова королева” Вікторії Климентовської, літературним дебютом — оповідання та новели Ірини Одерачо “Там, де перетинаються грані”.

Також визначили найкраще поліграфічне видання (“Життя і творчість Ніла Хасевича” Олександра Іщука, Ігоря Марчука, Дарії Даревич) та найкраще художнє оформлення книги (“Зайчики-косарики” Сергія Рачинця).

Переможець у номінації “Літературний дебют” Ірина Одерачо

Вікіконференція відбулася!

2012 року в Україні відбувається чимало подій, пов'язаних із діяльністю Фонду Вікімедіа. Серед останніх — відвідання України засновником Вікіпедії Джиммі Вейлзом (15 травня) та проведення вже п'ятої української Вікіекспедиції до Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника (11 травня).

25 квітня підписано Меморандум про співпрацю між Всеукраїнським товариством “Просвіта” імені Тараса Шевченка та громадською організацією “Вікімедіа Україна”. Документ передбачає створення спільного проекту “Товариство “Просвіта” у Вікіпедії”, що сприятиме наповненню енциклопедії інформацією про діяльність “Просвіти”, налагодженню активного діалогу просвітан зі спільнотою дописувачів Вікіпедії.

Пропонуємо увазі читачів “Слова Просвіти” матеріали про найвагоміші, на наш погляд, здобутки українського представництва Фонду Вікімедіа останнього часу.

28—29 квітня в Харкові відбулася друга українська Вікіконференція, проведення якої стало можливим завдяки фінансовій підтримці Фонду Богдана Гаврилишина. Організувала конференцію громадська організація “Вікімедіа Україна” спільно з Харківським національним університетом ім. В. Н. Каразіна, Національною спілкою краєзнавців України, Благодійним фондом “Ренесанс” та громадським об'єднанням “Поступ”.

Вікіконференції — щорічний захід, який відбувається в багатьох країнах світу з ініціативи регіональних відділень Фонду Вікімедіа. На вікіконференціях редактори Вікіпедії обговорюють актуальні питання щодо подальшого розвитку вільної інтернет-енциклопедії та окремих її мовних розділів. Формат конференцій традиційно близький до наукового: зала, доповіді, дискусії, публікація результатів в інтернеті.

Вікіконференція у Харкові — друга конференція українських вікіпедистів. Перший подібний захід в Україні відбувся 17 вересня 2011 року у Львові в рамках Форуму видавців. Вікіконференцію—2012 ГО “Вікімедіа Україна” вирішила провести у Харкові з метою залучення харків'ян до редагування українського мовного розділу Вікіпедії.

Програма Вікіконференції була розрахована на два дні, проте заходи, приурочені до неї (прес-конференція та зустріч із громадським активом), розпочалися 27 квітня.

З вітальним словом до учасників і гостей конференції звернулася відповідальний секретар Харківського обласного об'єднання ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка Оксана Животкова. Під час пленарного засідання у конференц-залі Харківського національного університету було заслухано сім доповідей, проведено презентації друкованих видань громадської організації “Вікімедіа Україна” та укладено угоду про співпрацю з Харківським національним університетом імені В. Н. Каразіна. Завдяки угоді студенти отримають можливість писати статті до української Вікіпедії як один із альтернативних варіантів самостійної роботи. Нещодав-

ного подібний меморандум про співпрацю було укладено з Сумським державним університетом. У інших вищах нашої держави така самостійна робота — поки що приватна ініціатива деяких викладачів. А ось у світі редагування Вікіпедії з навчальною метою — загальноприйнята практика.

Знаковим для громадської організації “Вікімедіа Україна” є вихід у світ двох друкованих видань — українського перекладу опери Дмитра Бортнянського “Сокіл” та довідника для новачків “Як редагувати Вікіпедію”. Їхня особливість у тому, що вони видані під вільною ліцензією cc-by-sa 3.0 unported, яка передбачає вільне використання, копіювання та модифікацію інформації за умови посилання на автора першоджерела. Використання цієї ліцензії в Україні є

дань — українського перекладу опери Дмитра Бортнянського “Сокіл” та довідника для новачків “Як редагувати Вікіпедію”. Їхня особливість у тому, що вони видані під вільною ліцензією cc-by-sa 3.0 unported, яка передбачає вільне використання, копіювання та модифікацію інформації за умови посилання на автора першоджерела. Використання цієї ліцензії в Україні є

першим прецедентом, створеним, аби показати, що до законодавства про авторське право в Україні необхідно включити також вільні ліцензії, які успішно діють у США.

Багато уваги учасники Вікіконференції звертали на висвітлення у Вікіпедії історії міст і сіл України, представлення пам'яток історії і культури. Річ у тім, що 2012 року в Україні буде вперше проведено фотоконкурс “Вікі любить пам'ятки”, започаткований два роки тому в Нідерландах. Мета конкурсу — розміщення у вільному доступі світлин об'єктів історико-культурної спадщини. Особи, які мають бажання взяти участь у конкурсі, повинні сфотографувати пам'ятки національного та місцевого значення, список яких буде розміщено на сайті конкурсу (wlm.org.ua), і протягом 1—30 вересня завантажити їх до Вікісховища. У жовтні журі конкурсу визначить переможців.

Учасники конференції відвідали Музей історії ХНУ імені В. Н. Каразіна, узяти участь у радіопередачі “Харківська духовина” в прямому ефірі місцевого радіо “Нова хвиля”, провели круглий стіл і майстер-клас для новачків. Загалом дводенна програма була насиченою.

Після завершення Другої української Вікіконференції в українській Вікіпедії стартував Місяць Слобідської України, який триватиме до 31 травня. Проведення тематичних тижнів і місяців — це спосіб спільної роботи редакторів Вікіпедії над темами, цікавими для багатьох її користувачів. Таким чином харків'яни, які вперше познайомилися з редагуванням Вікіпедії під час Вікіконференції, матимуть змогу випробувати отримані навички у близьких їм темах.

Бортнянський повернувся завдяки Вікіпедії

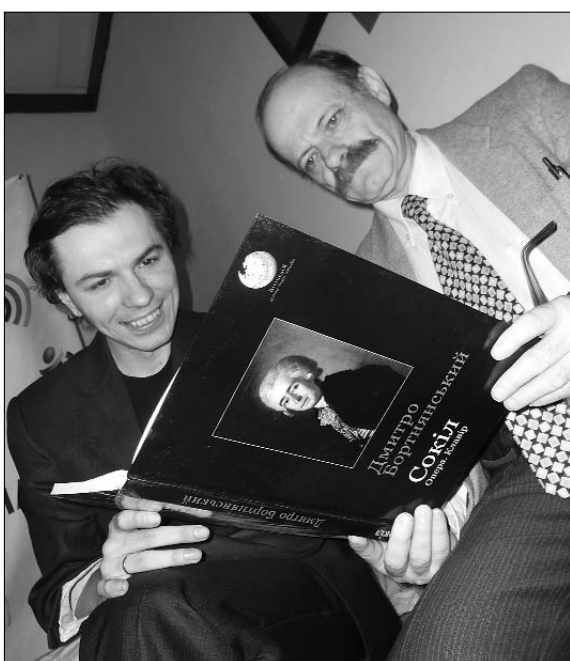
Статті української Вікіпедії вперше стали основою друкованого видання. Це перша книжка в Україні, яка побачила світ завдяки існуванню абсолютно віртуальної енциклопедії. Громадська організація “Вікімедіа Україна” стала першою серед регіональних відділень Фонду Вікімедіа, якій вдалося власним коштом опублікувати не тільки текстові матеріали, а й нотні. Вперше за роки незалежності видано клавир класичної опери і знов-таки вперше видано оперу класика української музики Дмитра Бортнянського українською мовою.

Ідеться про ошатне видання опери Дмитра Бортнянського “Сокіл”, яке цієї весни побачило світ і вмістило на 218 сторінках під твердою обкладинкою повний текст лібрето, клавир опери з текстами, матеріали про особливості національних вокальних перекладів та про генезу використання мов в операх, а ще — статті з українського розділу Вікіпедії про саму оперу “Сокіл”, її автора Дмитра Бортнянського та перекладача лібрето, відомого українського науковця, письменника і громадського діяча Максима Стріха. Книжку було презентовано в межах другої української Вікіконференції і вона вже отримала широкий розголос в українських музичних колах.

З нагоди презентації видання ми звернулися до людей, які були причетні до його створення. “Великим недоліком української культури є брак видань опер з українськими перекладами, — зазначив упорядник видання і керівник проекту “Світова класика українською”, член правління ГО “Вікімедіа Україна”, композитор Андрій Бондаренко. — Попри те, що в радянські часи українські оперні театри з успіхом ставили і західноєвропейські, і російські опери в блискучих перекладах М. Рильського, М. Лукаша, Б. Тена й інших поетів, видавці бралися лише за російськомовні переклади опер, залишаючи твор-

чість українських перекладачів поза увагою. Зокрема й “Сокіл” Бортнянського, написаний на франкомовне лібрето Франца-Германа Лаферм'єра, публікувався лише в російському перекладі А. Розанова. Більше того, з відмовою низки оперних театрів від української мови виконання у 1990-х роках численні шедеври української літератури опинилися під загрозою повного забуття. Проект “Світова класика українською”, розпочатий творцями української Вікіпедії, покликаний виправити це прикрі упущення й відкрити українським музикантам і поціновувачам музики чарівний світ вокальних перекладів українською мовою. Публікація опери “Сокіл” стала першою ланкою цього проекту”.

“Упродовж минулих 20 років зусиллями “керівників від музики” було фактично знищено явище українськомовної опери. Українська мова вже майже не звучить зі сцени нашої Національної опери, театрів Львова, Харкова, Дніпропетровська, Донецька. Формально тому, що “така світова практика”. Реально — бо так театр має більше шансів включитися в гастрольний конвеєр, коштами наших платників податків інвестуючи культурне життя європейських культурних провінцій. Видання — суто громадська ініціатива, на чолі якої став композитор Андрій Бондаренко, а матеріально втілити її допомогла організація “Вікімедіа Україна”, що опікується розвитком ук-

Андрій Бондаренко і Григорій Ганзбург знайомляться з виданням

раїнськомовного сегмента Вікіпедії. І це логічно: коли Бортнянського не видає жодна з потужних державних консерваторій, коли він нецікавий жодному з державних оперних театрів, тоді лише ентузіасти можуть нагадати, що Дмитро Бортнянський був автором не лише інструментальної музики і церковних хорів, а й шести опер, які й сьогодні абсолютно не втратили свого чару”, — стверджує Максим Стріха.

До речі, опера “Сокіл” створена 1786 року і вперше виконана придворними в Гатчинському палаці 11 жовтня того ж року. Перший український переклад лібрето виконав Максим Стріха для першої сценічної постановки в Києві, яку 1996 року здійснила великий популяризатор спадщини Д. Бортнянського, народна артистка України Наталя Свириденко.

У супровідних статтях музикознавця з Харкова Григорія Ганзбурга і перекладача Максима Стріхи переконливо доводиться: лише при виконанні зрозумілою для публіки мовою вокальний твір може розкрити всі свої глибини. “Великі композитори минулого (Верді, Вагнер, Шостакович) вважали, що їхні опери обов'язково мають лунати в перекладі мовами тих країн, де вони виконуються — бо ж для них надзвичайно вагоме значення мала єдність музики і драматичної дії. А при виконанні “мовою оригіналу” комічної опери, а “Сокіл” є оперою лірико-комічною, з численними тонкими епізодами, жодне світлове табло з перекладом не дозволить слідкувати за обміном дотепними репліками — і вся іскрометність твору негайно зникає”, — вважає Григорій Ганзбург.

Ініціатори проекту “Світова класика українською” переконані: українські переклади вершин оперного, ораторіального і камерного вокального жанру мають право на життя. І в майбутньому Київ знову матиме українськомовний оперний театр (як Лондон має англомовну Англійську національну оперу). А сьогодні вокальні переклади наших класиків (на жаль, ніде досі переважно не надруковані) потрібно неодмінно захистити від забуття, оприлюднити на папері, а насамперед в інтернеті, зробивши їх доступними для виконавців і студентів.

Матеріали підготував Євген БУКЕТ

Уляна ВОЛІКОВСЬКА
Фото Олеса ДМИТРЕНКА

ХІІ Міжнародний конкурс з української мови імені Петра Яцика фінішував. Відбувся, незважаючи на протидію з боку очільника Міністерства освіти. У стінах Національного академічного драматичного театру імені Івана Франка урочистості зібрали переможців конкурсу, поважних гостей. Ведучими заходу були козак Руслан Найда та поетеса Тетяна Коваленко.

Привітали конкурсанти Президент Ліги українських меценатів Володимир Загорій, академік Ярослав Яцків, письменник і дипломат Юрій Шербак. Виконавчий директор Ліги українських меценатів Михайло Слабошпицький наголосив на тому, що цього річний конкурс став справді масовим.

За словами голови НСПУ Віктора Баранова, одне із найбільших досягнень конкурсу в тому, що він відбувається всупереч загальній тенденції, яка спостерігається в Україні: згорання сфери вживання української мови, починаючи з владних структур, які не виконують 10 статтю Конституції про функціонування і обов'язкове застосування української мови. І все ж конкурс імені П. Яцика відбувається, шириться кількість його учасників. Незважаючи на те, що його ігнорує Міністерство освіти, учнівство, шкільництво, вчителство не відвернулося від

Рідне слово перемагає

конкурсу й активно підтримувало його на всіх етапах.

Благословив дійство Святійший Патріарх Філарет:

— Цей конкурс — великий стимул для української молоді вивчати рідну мову, яку, на жаль, багато українців забули. Яке значення має мова для існування нації, знаємо і ми, і наші супротивники. Поневолення нашого народу йшло двома шляхами: через освіту і через церкву. Тому для відродження української мови потрібна активна діяльність школи і церкви. Ми радіємо, що нині в українських школах надається велике значення вивченню рідної

мови, і церква робить усе можливе, щоб люди зверталися до Бога рідною мовою.

Михайло Слабошпицький зачитав привітання Світового конгресу українців та вручив нагороди переможцям — школярам і студентам. До речі, з весня школярі одержуватимуть Президентську стипендію. Серед них — учениця 3 класу ЗОШ І—ІІІ ступенів № 130 м. Одеси Анастасія Колотило, учень 4 класу Великомихайлівського НВК “ЗОШ І—ІІІ ступенів-гімназія” смт Велика Михайлівка Одеської області Ростислав Лисюк, п'ятикласниця Ватутинської ЗОШ І—ІІІ ступенів № 2 Черкаської області Вікторія Плахотнюк, шестикласник Чернівецької ЗОШ І—ІІІ ступенів № 27 Іван Цуркан, семикласниця Баштанської ЗОШ І—ІІІ ступенів Миколаївської області Олена Чайка, восьмикласниця Мирнецької ЗОШ І—ІІІ ступенів Бориспільського району Київської області Юлія Лупан, дев'ятикласниця Жовтневої спеціалізованої школи І—ІІІ ступенів Білопільської районної ради Сумської області Ірина Коплик, десятикласниця Петриківської ЗОШ І—ІІІ ступенів Дніпропетровської області Марія Коваленко, одинадцятикласниця Вільшанської ЗОШ І—ІІІ ступенів

пенів Недригайлівської районної ради Сумської області Олена Федій, студенти Чернівецького медичного коледжу БДМУ Тетяна Стребіцька, Самбірського державного педагогічного коледжу імені Івана Філіпчика Львівської області Христина Шалавило, Національного авіаційного університету м. Києва Світлана Кравченко, Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка Хмельницької області Оксана Любінецька, ДПТНЗ “Синівський професійний аграрний ліцей” Сумської області Аліна Лімоні.

Голова Всеукраїнського товариства “Просвіта” Павло Мов-

наріжних каменів, які тримають нас у цьому світі. Через провідні телеканали у нашу свідомість вживлюють чужомовні електроди. Але є той масив, який не похитнути, і до нього належать творці конкурсу П. Яцика. Наше слово навіки споріднене з поняттям Бога і тому воно вічне!”

Приємно бачити вдячність в очах переможців.

— Я вдруге беру участь у конкурсі. Це для мене — ще одна сходинка до вершини, якої хочу досягнути. У майбутньому мрію стати журналістом або письменницею, — каже восьмикласниця

Наталія Паневська з Чернівців.

— Вчителі української мови запропонували мені взяти участь у конкурсі. Спочатку хвилювався, але коли почав виконувати завдання, навіть не помітив, як дійшов до фіналу і посів третє місце. Я вдячний засновникам та організаторам цього конкурсу, — поділився з нами своїми враженнями Юрій Самусь, лицеїст Київського військового ліцею імені Івана Богуня.

СЛОВО *Просвіти*

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

ПЕРЕДПЛАТА — 2012

Вартість передплати

(з доставкою і поштовими витратами):

Поштовий індекс — 30617, сторінка 68 в “Каталозі”

на 1 місяць

9 грн 37 коп.

на півроку

53 грн 37 коп.

на 3 місяці

27 грн 51 коп.

Ви — зі “Словом Просвіти”, бо це — Ваша газета!

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА
Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЩУК

Заступники головного редактора
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47,
Євген БУКЕТ
279-39-55

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
Відділ просвітницької роботи
Надія КИР'ЯН
270-55-57
Відділ культури
Микола ЦИМБАЛЮК
279-49-47

Відділ коректури
Тетяна ЩЕРБАК
Ірина СТЕЛЬМАХ
278-63-69

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК,
Олег БЕССЬКИЙ
278-63-69

Кореспондент
Уляна ВОЛІКОВСЬКА

Черговий редактор
Уляна ВОЛІКОВСЬКА

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua

Видруковано з готових фотоформ на
комбінаті “Преса України” у середу.
Зам. № 3301220
Наклад у травні — 25 500

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов'язкове.
Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

